МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТАЙ!

СЕРДАЛО
СВЕТ

арадувл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 99 (2724) | КIиранди, 9 декабрь, 1962 ш. | Мах 2 кеп.

Сийлен заманна — сийлен произведенеш

Коммунистически ткъаьшерен хьалхара шу, дерригача советски халкъо санна, доккхийча толамашца белгалдаьккхад Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша а. Дог гIоздоахаш да КПСС XXII съезд хинначул тIехьагIа вай вахара юкъе хинна хувцамаш. Хьамсарча парте кердача Программа дегаш ура а оттадаь, вай мехка коммунизм хьалъеча керда урхаленаш яхара дIахо кхы а хьинарегIа къахьегаш ба республика къахьегамхой. Цу сийлахь-боккхача къовсаме гучаювл советски сага оамалаш, хьахул коммунизм хьалъеш вола керда саг.

Иштта бола вай заман турпалаш безбара, уж коммунизма кердача коталонашка тIахьехара, цу тайпара кхыдола а шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдара фу карагIдаьннад Нохч-ГIалгIайчен писателашта шоллагIа конференци хинначул тIехьагIа йолча хана? Уж дешаш дувца а дIахо де дезараш белгалдаха а гуллургба республика писателаш укх деношка хургйолча шоай конференце.

Белгалдаккха дезаш да, Нохч-ГIалгIайчен писателий Союза правлене дIадахача цхьан шереи ах шереи дикка балхаш даьлга: арахийцай тайп-тайпарча жанраех йола керда произведенеш, чIоагIбаьб вахарцара бувзам, дикка къахьийгад къонача писателашцара болх тоабара.

ЦIаккха ца хиннача тайпара творчески хьинар айденнача вай писателаша язду халкъа вахара лоархIамегIа йолча темаех. Советий Iаьдал доаккхаш лийтача турпалашта хетаяь я М. Мамакаева язъяь «Революце мурд» яха романи Б. Зязикова язъяь «Республика цIерагIа» яха повести. Уж шаккха а произведени кIоарга идейни чулоацам болаш а, хIаьта Нохч-ГIалгIай проза дIахо дегIайоалаяра чIоагIа лоархIаме а я. ТIехь-тIехьагIа дукхагIа хулаш латт чуийнна коммунизм хьалъеш боахкача таханарча турпалашта хетаяь йола произведенеш. Уж я И. Базоркина очеркаш, публицистически статьяш, Н. Музаева «Сагах теша» яха пьеса, Дж. Яндиева, М. Сулаева, Хь. Осмиева стихаш, иштта кхы дукха а. ДIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашца лира къовсам лоаттабеш я А. Ведзижева поэзи. Драматурги дегIайоалаяра дика толамаш даьхад Х. Ошаева, бокххача лоархIамера произведенеш язъеш чIоагIа къахьегаш ва С. Арсанов.

ТIехь-тIехьагIа дегIаухаш латт керда таланташ, чIоагIлуш йоагIа цар къона оазаш. Книжкаш дешараша бокххача безамца тIаийцай Боков Ахьмада, Эдилов Хасмахьмада, Чахкиев СаIида, Кодзоева Тамаре, Курумова Селимай, Айдамиров Абузара, Гайсултанов Iумара, иштта кхыболча а къонача писателий произведенеш. Дика терко йир къонабарий укх шера писателий Союза правлене. Литобъединене дакъа лоацаш болчарца вIашагIкхийтта хилар писателаш шоай балха опыт ювцаш. Октябрь бетта къонача писателашта хетаяь республикански семинар хилар.

Юртбоахама маякех очеркаш, дувцараш яздар духьа республика тайп-тайпарча районашка командировках баха хилар писателаш. Пайдане гIулакх дар «литературни пIаьраска» вIашагIдоллар а. Писателаша, поэташа лекцеш йиишар культура университеташка, цхьайолча районашка тематически сайренаш, творчески совещанеш, литературни жанраех семинараш йир, лоалахарча вежарий республикай писателашца вIашагIкхийтта хилар уж, хIаьта вай республике цар литература декадаш вIаштIехьа а яьхар, кхы дуккха балхаш а дир.

Иштта писателий творчески хьинар айдалара керттера бахьан да, дIахо дерригa литература, ший тайпара йола таланташ дегIайоалаяра, вай заман эггара чоалханегIа йола проблемаш яшхара КПСС XXII съезда решенешеи парте кердача Программаи йоккхий торонаш енна хилар. Кхетадеш да, хIара художественни произведени идейни чулоацам кIоарга болаши, художественни говзал лакха йолаши вай партийносто, социалистически реализмо дIадеххача бесса хила езилга. Цудухьа боккхача лоархIаме да писателашта юкъе чIоагIа принципиальни критика хилар. Цхьабакъда, из гIулакх Нохч-ГIалгIайчен литературе хIанз укх сахьате ледара латт. ДегIаена критика яц, хIаьта хIаране творчествах критически статьяш писателаша шоаш геттара кIезига а язъю. Иштта долча хьале тамаш яц цкъаза идейни чулоацам нийса боацаш йола художественни произведенеш араювлаш хилар. Из болх боккъонца вIаштIехьбаьккхабац писателий Союза правлене.

Нохч-ГIалгIай литературе геттара тIехьайиса я драматурги. Ледара латт берий литература дегIадоаладелга, хIанз а кIезига язъю очеркаш республика заводашка, кхашка къахьегаш болча вай маякех. Дика да дIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш леладеш болчарца къовсам лоаттабеш йола произведенеш язъеш хилар, цхьабакъда царца цхьана дукхагIа гойташ хила беза таханара керда нах, къаьгга гойта еза кердачоа тIахьехаш йола цар оамалаш, цар сийлен гIулакхаш. Писателий Союза правлене дукхагIа дувца деза писателий произведенеех лаьца творчески дешаш, къаьстта керда дегIайоагIача жанраех — прозах, драматургиях.

Республика писателий конференци хул КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш кхоачашъяра беррига низ тIабахийта советски халкъ къахьегаш долча деношка. Конференце дувцаргда вай сийлен замано дIадехаш дола декхараш кхоачашдара де дезараш.

КПСС кердача Программа тIа белгалдаьккхад: «Литературеи искусствои дегIаахара керттера никъ ба халкъа вахарцара бувзам чIоагIбар, социалистически строя дуккха а тайп-тайпара а йола эргалонаш нийса а лакхарча художественни говзалца а хьахьокхар, дог гIоздаьнна а къаьгга а кердадар, боккъонца коммунистически дар дIадовзийтар общество дегIаяра новкъарле еш мел дар гучадаккхар».

Шеко яц уж бехктокхаме декхараш Нохч-ГIалгIайчен писателаша толамца кхоачашдергхилар. Сийлен заманна — сийлен произведенеш!

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА ПЛЕНУМ

Селхан, Грозне КПСС Нохч-ГIалгIай обкома V-гIа пленум хилар.

Пленуме дийцар ши дош:

«КПСС ЦК ноябрьски Пленума итогаши областной партийни организаце декхараши»;

Организационни дош.

Хьалхарча дешах доклад йир парте обкома хьалхарча секретара нов. **А. С. Трофимова.**

Пренеех къамаьлаш дир: КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара нов. **О. С. Беляева,** Нохч-ГIалгIай совнархоза председатела нов. **М. А. Евсеенкос,** Гудермесски производственни совхозно-колхозни управлене начальника нов. **М. И. Абубакарова,** Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода оператора нов. **М. Сергеенкос,** «Шелковский» племенной совхоза воккхагIа волча жаIуно нов. **Н. А. Эсмухамбетова,** КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара нов. **З. С. Дудника,** Шаьла райисполкома председатела нов. **С. А. Атиева,** «Красный молот» завода керттерча инженера нов. **Е. П. Ларионова,** Грозненски опорно-хьокхама боахама свинара нов. **Шарунова,** юрта боахама продукташ яхареи кийчъяреи министра заместитела нов. **В. Ф. Русина,** Наьсарен райисполкома председатела нов. **С. М. Сагова,** «Малгобекнефта» НПУ 1-ча промысла заведующе нов. **М. Я. Паука,** Къилбаседа Кавказа машиннаькъа Грозненски отделене начальника нов. **И. П. Кичика.**

Пленумо тIаийцар КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш къоабалъеш а уж кхоачашъяра областной партийни организаце де дезараш белгалдоахаш а бола соцам.

Промышленностаи юрта боахамаи кулгалдара йола ши бюро хержар пленумо.

Юрта боахама кулгалдара бюро хержар: **А. С. Трофимов** (председатель), **О. А. Чахкиев, М. И. Абубакаров, А. М. Слюсарев, Ф. И. Юрченко, Л. Гудантова, С. А. Даурбеков.**

Промышленноста кулгалдара йолча бюро хержар: **С. С. Апряткин,** (председатель) **Б. Г. Габисов, О. С. Беляев, С. В. Синельников, Н. Я. Правенький, Р. А. Гойгов, Р. Вахаев.**

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пленумах йола отчет тIехьа тIайоагIача номера тIа хургья.

Нохч-ГIалгIай АССР „Шелковский" яхача племенной жа леладеча совхоза воккхагIча жа Iунга
Н. А. ЭСМУХАМБЕТОВГА

Веза Наурды Акватович!

Iалаьмате чIоагIа раьза хинна дийшар аз бригадо тIаийца хинна декхараш кхоачашдара хьакъехьа парте Центральни Комитетага Iа дайта письмо.

Исхалий ду тха доахача хIара 100 жийна тIехьа 141 Iаьхар кхебаьб оаш, хIара устагIанна тIера 6,8 килограмм тха даьккхад. Из йоккха къахьегама котало я.

Шун опыто тешал ду Къилбаседа Кавказа а мехка кхыча районий а колхозашкеи совхозашкеи исхалий ду тха доаха жа дебадараи тха дукхагIа даккхараи йоккхий торонаш хилара. Нагахьа санна шерагара шерага шун жа Iуй бригада башха-дика толамаш доахе, уж тайпа толамаш даха йиш я кхычар а. ЧIоагIа лоархIаме да, шун балха опыт, методаш Нохч-ГIалгIай автономни республика а мехка кхыча районий а колхозашеи совхозашеи дIаIомаяр а шерра юкъекххахьар а.

Дег тIара даькъала вувц аз хьо а, веза Наурды Акватович, бригадера хьа новкъостий а тIаийца декхараш кхоачашдарца, сона лов Даьхен ираза духьа дIахо а къахьегаме оаш толамаш дахар, могаш-маьрша а ираз долаш а шо хилар.

ДIайха моаршал дIале шоай совхоза ерригача коллективага.

Н. ХРУЩЕВ.

1962 шу, 7 декабрь.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Хьалхарча секретарага, СССР Министрий Совета Председателага
Новкъостага Никита Сергеевич ХРУЩЕВГА

Веза Никита Сергеевич!

СССР экономика дегIаяреи халкъа боахама деча кулгалеи хьакъехьара дош дувцаш вай парте Центральни Комитета Пленум а хинна, лоархIамера решенеш тIаийцай. ДIахо йодача хана халкъа боахами советски наьха хьал-торои лакхъяра хьакъехьа хьамсарча парте, цун ленински Центральни Комитето, Iа Iайха а, Никита Сергеевич, йоакхо еш хилар къаьгга хьахьокхаш долча цу кердача гIулакхо дог ура ца оттадеш мала вусаргва. Хьамсарча парте тIахьехам хьал а лаьца, советски халкъо ший деналерча къахьегамца кхоачашъю КПСС XXII-ча съезда исторически решенеш. Боккха пайда баьннаб оаха хьийгача къих. Цхьабакъда, даь даьннараш тха торонаша кхоачамбеш дац. Кхы а дикагIа, пайданегIа болх буларгболаш а бе безаш а да тхо.

КПСС XXII-ча съезде делегат волаш со венача хана ираз хилар са Хьоца къамаьл де, аз дош деннадар жа Iуй бригадага гIолларча сай берригача новкъосташца цхьана 1962 шера грозненски фух болча хIара 100 жийна тIехьа 140 Iаьхар кхебе, аьнна.

ГIад а ваха хоам бу аз Хьога, веза Никита Сергеевич, оахош денна дош оаха кхоачашдаь хиларах: хIара 100 жийна тIехьа оаха хьалкхебаьб, тIехьара къоастабеча хана хIаране дозал 29 килограмм долаш бола, 141 Iаьхар, тха даьккхад хIара нанажийна тIера 6,8 килограмми шоллагIча шера чу беннача жийна тIера 8,9 килограмми.

Селлара доккхий толамаш цIаьхха даьхадац оаха, из да бригада берригача членаша дуккхача шерашка дуккха, хьинаре къахьегарах хьахиннар. 1960 шера оаха хIара 100 жийна тIехьа 136 Iаьхар кхебир, хIара устагIанна тIера 6,2 килограмм тха даьккхар. ДIахо йодача хана тхоай хьокхамаш лох ца далийтар духьа се Iоахарий тхоай кулгашца хьалкхеде дезаш дар тхо. Оаха иштта да а дир из. 1960 шера даьча Iоахарех сеча Iоахарий Iул вIашагIа а теха, шин Iула гIулакх де доладелар тхо. 1961 шера тха бригадо хIара 100 жийна тIехьа 140 Iаьхар хьалкхебир, хIара боккхача устагIанна тIера 6,8 килограмм тха даьккхар.

Укх шера август бетта тха къаьнарча жерчий Iул брак дир. ХIанз оаха леладер оахош хьалкхедаьча лакха продуктивность йолча жерчий Iул да. Царна искусственни осеменени яь даьннад тхо, Iанга йизза кийчо яьй оаха, хIаьта оаха догдоах 1963 шера Iоахарий дукхагIа кхедара а тха дукхагIа даккхара а гIулакха кхы а доккхагIа хьокхамаш дахар.

Тха бригадана коммунистически къахьегама коллектив яха цIи еннай, цун база тIа вIашагIъеллай хьалха латтача опыта республикански школа.

Со болх беш вола совхоз республике племенной жа леладу боахам ба. Шерагара шерага кхыча боахамашта Iалаьмате дукха племенной Iоахарий тел цо, хIара шерра-шера дукхагIа доах тха, устагIан дулх, боккха пайда лу.

Оаха дош лу Хьона, веза Никита Сергеевич, дIахо а творчески дог ураэттаи къахьега. Дукха езача Даьхен духьа дика унахцIена а волаш, дуккхача шерашка беркате болх а беш Хьо вахар лов тхона.

Н. ЭСМУХАМБЕТОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР племенной жа леладеча «Шелковский» яхача совхоза воккхагIа вола жа Iу.

МОСКВА. Пластмассай Iилма-тохкама института полихлорвинилови пластикай лабораторе коллектив хIанз поливинилхлорида производствана юкъеяхьар духьа болх беш я. Поливинилхлоридах шерра пайда эц пленкаш, кабельни пластикаш, турбаш, профилированни хIамаш, цIенъюкъе Iоетта плиткаши линолеуми, грампластинкаш, телата когаметта лелаю хIамаш, кхыяраш кийчъяра. Йоккха экономически эффект лу металлашта меттел поливинилхлоридах пайда эцаро. Масала, винипласта цхьан тоннах кийчъе йиш я 25 квартире йохккал водопровода турбаш. Цунца кходу 6 тонн болат.

Силос лоаттае къаьстта моттигаш хьалъе езаргйоацаш, лаьттан тIехен тIа доакъарех силос йоллара, теплицаши парникаши хьалъяра юрта боахаме шерра пайда эцаргболча поливинилхлоридови пленка тайп-тайпара сорташ кийчдаьд институте. Пленках иштта пайда эц кIор боахача шахташкарча гаьнарча моттигашта керда фо чутелаш йола йоккхий шлангаш хьаяра, газотрубопроводий магистралаш ха-оттамах лораяра. Поливинилхлоридови пленка чIоагIа я, шелал ловш я, йохкалац, зенне яц, йоагаш яц.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) поливинилхлоридови пластикай лабораторе кулгалхо, химически Iилмай кандидат В. Струминский, лаборанткаш Н. В. Спиридоноваи В. Ф. Жерлицынаи кердача пленка образецашка хьожаш боахк.

Б. Трепетова сурт. ТАСС фотохроника.

Иосип Броз Титоца къамаьл хиннад Н. С. Хрущева

7 декабре Кремле вIашагIкхийтар КПСС Центральни Комитета Хьалхара секретарь, СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущеви Югославе коммунистий Союза Генеральни секретарь, Югославе Федеративни Халкъа Республика Президент Иосип Броз Титои.

Вошал тIехь советско-югославски гIулакхаш дIа[illegible]егIакхувларах долча массе оа[illegible]хьарча дешашта новкъос[illegible] тIехь дагабоалаш дIадоладаь хинна къамаьл дIахо дир.

Къамаьл деча дакъа лоацаш бар советски оагIонгахьара СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель А. И. Микоян, КПСС Центральни Комитета секретарь Ю. В. Андропов, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр А. А. Громыко, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра заместитель Н. П. Фирюбин, Югославе Федеративни Халкъа Республикера Советски Союза посол А. М. Пузанов, СССР пхелагIча европейски отдела заведующи С. Т. Аставин.

Югославски оагIонгахьара къамаьл деча дакъа лоацаш бар Союзни исполнительни веча председатела заместитель А. Ранкович, Сербе Халкъа скупщина председатель И. Веселинов, Македоне Халкъа собране председатель Л. Арсов, Хорва[illegible] исполнительни веча Председа[illegible]а заместитель И. Краячич, Союзни исполнительни веча член Б. Крайгер, Югославе къахьегача халкъа Социалистически союзо дунен халкъашца лоаттадеча бувзамашта йолча комиссе председатель Д. Видич, Президента генеральни секретарь Б. Црнобрня, хIаьта иштта Советски Союзера Югославе Федеративни Халкъа Республика посол Ц. Миятович а.

(ТАСС).

Даьхенна — дукхагIа шура
☆ ☆
Планал совгIа

Тха района къахьегамхоша дог гIоздаьнна тIаийцар КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш, аьлар парте Ножай-Юрта райкома секретара нов. Асталова. Массайолча фермашка, колхозашка хIанз уж кIоаргга Iомаеш латт. Юртбоахам дегIабоалабара, къаьстта хьайбашкара дукхагIа продукташ яхара, паччахьалкхенна уж дIаялара планаш кхоачашъяра оарцагIбаьннаб колхозий къахьегамхой.

Цу даькъе хьалхарча мугIаре йоагIа Орджоникидзе цIерах йола колхоз (председатель нов. Хусихаджиев). Колхоза хьайбаш леладераша ханал хьалха кхоачашъяьй паччахьалкхен шура дIаялара семилеткан диълагIча шера план. Даьхенна дIаеннай пхи бIаьи шовзткъеи итт центнер шура.

Яхье баьннача дояркашта юкъе дикагIа толамаш даьхад Турлаева Бучас, Саралиева Белита. Цар тIеххкоачашъяьй шера план. ХIара беттача Iаттагара планал совгIа 150—200 килограмм шура яьккхай.

Колхоза детта доахан дуккхача хана денз чуоттадаь кхоабаш да. Царна шортта тайп-тайпара доакъар тел: йол, силос, комбикормаш.

Шу чакхдалалехьа паччахьалкхен планал совгIа итташ центнераш шура лургья Орджоникидзе цIерахча колхоза хьайбаш леладераша.

ТIАДОАГIАЧА ШЕРА ЧОТАХ

Гудермеса района «Гудермесски» совхоза хьайбаш леладераша хьинаре къахьийгад укх шера. Шера планах 14550 центнер шура яккха езача пхелагIча декабре кхачалехьа 14570 центнер шура яьккхай. Совхоза цхьоалагIча отделене № 2 йолча шурий-товарни ферме къаьстта дика къахьегарца белгалъяьнна я доярка Отаева Роза, шера планах 2000 килограмм шура яккха езача хIанзлехьа 2200 килограмм яьккхай цо. Иштта дика къахьегаш ба дояркаш Дранчак Аннаи Толхигова Марияи. Шера планах хIара Iаттагара 2000 килограмм шура яккха езача 2270 килограмм шура яьккхай цар.

Хьайбаш дика кхабарах ди тIехьа шура алсамйоал. Ший хан-ханнахьа цхьан боарама доакъар дул хIара Iатта, Деннеи бусеи цхьа боарам болаш барда, 8 килограмм аьла, 25 килограмм силос юл хIара Iатта.

Совхоза шоллагIча отделене деттача доаханах 70 процент механически хьисапе детт, цу гIулакхо болх аттача боаккх шурийга дIадодар лохду. Совхоза фермашка доахан дIа ца дехкаш кхабаро а торо хулийт шура ди тIехьа совъяккха.

Б. МАГОМАДОВ.

КАСТТА КХОАЧАШЪЕРГЬЯ

Укх деношка паччахьалкхенна шура дIаялара шера план кхоачашъяьяргья тха районо, аьлар парте Советски райкома секретара нов. Денилова. Районерча ворхI колхозах хIанзле пхиъ ханал хьалха семилетка диъл агIача шера план кхоачашъяь яьннай. Уж я: план 112 процент кхоачашъяь Орджоникидзе цIерах йола, 111 процент кхоачашъяь Кирова цIерах йола колхозаш. «Керда вахар» яхача, XX партсъездеи Кировеи цIерахча колхозий хьайбаш леладераша а планах лаьрхIачул дикка дукхагIа шура ехкай паччахьалкхенга.

КПСС ЦК ноябрьски Пленум хинначул тIехьагIа кхы а шерагIа яьржай доярокашта юкъера яхь, айденнад цар хьинар. Колхозий партийни организацеша, коммунисташа, юртий Советаша, чIоагIагIа теркам тIабохийт фермай балха, сихха дIадоах дукхагIа шура яккхара новкъарле ю кхоачамбоацараш. Юртий массе а къахьегамхочун керттера декхар а хинна дIаэттад паччахьалкхен шура дIаялара шера план кхоачашъелга.

Массайолча шурий фермашкара детта доахан чусоцадаь кхоабаш да. Царна тел чамбола лоаман даьгIенашкара хьекха йол, коартол, доакъара свекла. Цудухьа ерригa район хьайийцача а укхаза ди тIехьа шура тIаетталу.

Советски районе тахан боккхача безамца цIераш йоах хьалха латтача хьайбаш леладерий. Уж ба семилетка пхелагIча шера чотах шура йоаккхаш бола доярокаш: Кирова цIерахча колхозера Тазуркаева Аламат, Ленина цIерахча колхозера Тасуева Хадижа, Орджоникидзе цIерахча колхозера Махсутова Камиса, А. Шерипова цIерахча колхозера Магомадова Макура, кхы дуккхабараш а.

ДикагIчарца нийсбала гIерташ къахьегаш ба дуккхача фермай доярокаш, йоах нов. Денилова. Цу гIулакхо тешаву укх гарггарча деношка шера план районерча хьайбаш леладерий кхоачашъе вIаштIехьдаргхилараx.

М. ХОЛОВ.

Торонех бизза пайда эцац

Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхозе шура яккхара шера план ханал хьалха кхоачашъяра мел эша торонаш я. ХIаьта а совхозо ший торонех бизза пайда эцац.

— 1962 шера планах 16860 центнер шура яккха езача 11 бетта 16754 центнер шура яьккхай совхоза хьайбаш леладераша, — йоах совхоза керттерча зоотехника н. Исмаилова. — Шера план кхоачашъяра укх цхьан бетта совхозо яккха еза 106 центнер. Шера план тIеххкоачашъергхилар хьахьокх совхоза хьайбаш леладераша хIара денна 40 центнер шура йоаккхаш хиларо.

— Мишта лел паччахьалкхенна шура дIаялара гIулакх, аьнна хьаттар оаха. — Паччахьалкхенга шура йохкара план кхоачашъяра укх цхьан бетта 1175 центнер дIаяла еза, — аьлар цо. — Байнача бетта паччахьалкхенна дIаеннар ерригa а 1020 центнер мара яц, иштта мара укх бетта къа ца хьеге паччахьалкхенга шура йохкара шера план кхоачашъергьяц оаха. Бе беззача бесса болх бича совхозо паччахьалкхенга шура йохкара план ханал хьалха кхоачашъергьяр. Цхьайтта бетта совхозо паччахьалкхенна 13725 центнер 3,7 процент хьоанал йола шура дIаеннай, цох хул ерригa валови яьккхача шурех 81,9 процент. Цу гIулакхо гучадоаккх боахама чурча гIулакхашта дукха шура йоаеш хилар. ХIанзлехьа 3029 центнер шура йоаяьй совхозо. Мамогга чурча гIулакхашта шура кIезигагIа йоае, болх дикагIа дIабахийтара ферме йоаеча шурий нийса учет лелае, дикагIча дояркай опытах массане пайда эца беза. Цул совгIа дукха белокаш йолаш хьайбашта доакъар кийчде а деза. Цунца торо хургья совхоза паччахьалкхенга шура йохкара план йизза кхоачашъе.

Х. АРСАНУКАЕВ.
Нохч-ГIалгIай исторе, метта, литература, экономика воккхагIа вола болхло.

ВО ЛЕЛ БОЛХ

— Детта доахан кIезига да, царех дукхагIдараш дахка дезденна да, шура алсамъяккхара де хIама дац тха, — йоах Сунженски района Ленина цIерахча колхоза ферма заведующе Зелимханова Марияс. Масса етт ба бахка безбенна аьнна хьаттача, жоп доладаланзар цунна. — Хац сона, цу тайпара учет оаха лелаяц, — аьлар цо.

БугIе дига дезачеи дахка дезачеи доахана а план яц цар. Ферме къахьегам вIаштIехьбаккхара гIулакх а во лел. Балха ара ца боалаш каст-каста цIагIа Iа доярокаши скотникаши.

Хьайбашта кхоачам хургболаш доакъар а хилац. Деннеи буси хIара Iатта 20 килограмм силос, кхо килограмм аьла, кхо килограмм ча мара диллац. Колхозе ерригa торонаш яле а хьайбашта вIалла а барда лац.

Ферма чурча гIулакхашта шура цхьаккха лоархIам боацаш йоаю. Шу чакхдала йисар кIезига ха мара яц, цудухьа колхоза правленеи цун председатела н. Амаговеи дерригa низаш оарцагIа даха деза болх тоабара.

И. ПЕТРУХИН.

ГIИШЛОШ ЯРА ХАДДАНЗА КУЛГАЛ ЭШ

Массехк шу хьалхагIа Нохч-ГIалгIай мехкарча кхыча юртел белгалйоалаш яцар Наьсарен-Вокзале, хIаьта хIанз тIа-тIа дукхагIа гучадоалаш латт из — дегIайоагIаш йола промышленни центр хилар. Хьалъяь йоалаш латт электрифицированни инструментий завод, хьалъе йолаяьй трикотажни фабрика, хьалдеш латт дукххаза вIаштIардаь чуIе керда цIеннош, интернат, дукхха кхыйола объекташ. ГIишлош хьалъеш я гIишлой-монтажни кхо организаци: совнархоза № 11 йола гIишлой-монтажни управлени, «Чечингстроя» участок, «Сельстроя» участок. Керда заводаши фабрикаши хьалъярца дувзаденна дола керттера балхаш деш яр № 11 йола управлени я, цудухьа къаьстта чIоагIа уйла тIаяхийта еза цу управлене база дегIайоалаяра а чIоагIъяра а. Электрифицированни инструментий завод хьалъеш латтача укх кхаь шера цу балха кхоачамболлаш терко яьяц совнархозо. Завод хьалъяь яккха еза ханаш даим тIехьайоахаш хьаяьхкай, хIаьта гIишлош еча организацей балха боаггIача тайпара тIахьожам лоаттабаьбац е совнархоза оагIонгахьара а е КПСС райкомагахьара а.

Ший гIонна, новкъостала йола а сборочни а цехаш а тIехьа еррига завод цхьа очередь мара яц — керда продукци арахецара очередь. Шеко йоаццаш цхьайола ха йоае езаш яр хьаеча продукце чоалхане технологи караерзаяра а. Йистеяланза я электроинструментий завода еррига цехаш, газ чуйиллаяц завода объекташка а чуIеча цIеношка а, хьалъяь яьннаяц тока напряжени лохъеш йола подстанци, канализаци, кхыйола объекташ. Уж дерригa лоархIамера дешаш кийчду проектни организацеша а ца деш, ведомственни самодеятельноста хьисапе совнархозо. Цу гIулакхо новкъарле яьй завода еррига комплекс ханнахьа йистеяккхара.

Укх массехк шера завод хьалъяра балхашта цIенхаштта тIахьожам лоаттабаьбац КПСС Наьсарен райкомо, хIаьта из бахьан долаш гIишлош хьалъяра балхаш вIаштIехьдоахача а дIадоладеча а хана хинна кхоачамбоацараш ханнахьа дIа ца доахаш дисад. Ер шу доладеннача юххье цIенхаштта СМУ-11 балхага хьажа йолаелар КПСС райком, марти августи бетташка цун болх тоабара эша гIулакхаш белгалдаьхар цо. Цудухьа 1962 шера хьалхарча квартала план 58 проценти шоллагIча квартала яр—56 проценти мара кхоачаш ца яьча кхоалагIча квартала план 135 процент кхоачашйир СМУ-11.

СМУ-11 балха тIехь дика хIамаш карагIдаьннадале а, белгалдаккха дезаш да организационно - технически общественнии балха юкъе хIанз а кхоачамбоацараш хилар. Хьалъеш латтача объекташ тIа яздаь тIахьехам беш дола лозунгаш дац, цу тайппара доацаш да хьокхамий доскаш а Сийлен доскаш а. Цхьаннахьа а гуш дац гIишлонхоша тIаийца декхараш. Коммунистически къахьегама бригада яха сийлен цIи яккхар духьа къовсам лоаттабеча, алхха цаI мара йоацача нов. Гойгова бригадана эшшача боараме хулаш новкъостал дац е профсоюзни организацегахьара а, е управлене кулгалхошкахьара а. Материалаш ца тоъар, уж гIишлон тIа хьалтIайоаха а хьатIакхухьа а средстваш ца хилар а къахьегам во вIаштIехьбаьккха хилар а бахьан долаш гIишлонашкара балхаш сеца латташ хул. Цудухьа да болх беш волча 350 сагах шоай балха норма кхоачаш ца еш сентябрь бетта 41 саги октябрь бетта 30 саги виса хилар.

Геттара во Iалашъю гIишлош хьунца, каменщикашта, штукатурашта, маляраша эшача лоамешца. Тачкашца тIакхахьа езаш йола кирпишк, маркхал, кхыйола материалаш носилкашца кхухь, гIишлошта тIадоагIаш дола наькъаш тоаданза да, хIаьта йоачан эттача дийнахьа из бахьан долаш соцаргйолаш я тIакхухьаш йола материалаш. Кирпишк, хьу, аьшкабетонни хIамаш санна йола гIишлой материалаш дика уйла а яь лоаттаяц дIаоттаяь, цудухьа талх уж.

А-Г. ТАНГИЕВ.

Ферме беседаш ю агитатора

Ше хьинарера специалист хиларца хьайовзийта ца Iеш, цу тайппара дика агитатор хиларца а йовзийтай ше Сунженски района «Победа» яхача колхоза № 1 йолча МТФ къонача зоотехника Нинель Константиновна Клячинас. Дояркаштеи доахан леладераштеи юкъе газеташ деш цо, беседаш ю. Ферма коллективана массаза а ховш хул вай мехка чухьара а арахьара а керда хIамаш.

Укх деношка ферма ЦIеча уголоке ший аргIанара беседа йир агитатора. ХIанз укхаза деш хинна къамаьл дар шура дикка алсамъяккхара хьакъехьа парте XXII-ча съездо яь решенеш ферма коллективо мишта кхоачашъю, яхаш.

Агитатора хоам бир ер шу долалуча юххье ферма коллективо хIара фуражни Iаттагара 2500 килограмм шура яккха аьнна социалистически декхар тIаийца хиларах. ХIара Iаттагара хIанзле а яьккха шура 2000 килограмм я, хIаьта ферма дикагIболча дояркаша Брюхно Софьяс, Диденко Лидас, Батыгова Ирмас цул а дукхагIа яьккхай. Шера йола паччахьалкхенга шура йохкара план 85 процент кхоачашъяьй. Цхьабакъда, цIенхашттара кхоачамбоацараш а да тха ферме, уж ца дийцача даргдац.

Беседе дакъа лоацаш бар дукхагIбола дояркаши доахан леладераши. Шоашта новкъа мел хета хIамаш дувцар цар. Укх тIеххьарча хана шура кIезиглуш латт ферме, аьлар доярка Дороднова. Цун керттера бахьан да юкъ-юкъе мара барда ца кхахьар, къаьстта бийсанна ехка силос кIезига кхухьаш хилар. Доакъар хуле шура а хургья.

ЧIоагIа раьза боацаш бувцар вIашагIкхийттараша шоай балха хам ца беш, хатта а ца хоаташ корпусашкара дIаухаш, доахан во деттаг бола дояркаш Хадыкина, Савченко, Подколзина. Ишта хила мегаргба ахархочун сий лакха лоаттаде дезаш бола болхлой — йоахар массане а цхьатарра.

Ферма заведующе нов. Бугаева аьлар, ер шу йокъал йолаш хиларал совнагIа доакъар Iалашдаьдац. Цудухьа хIара доярка, хьайбашка хьожаш вола хIара болхло доакъарий хьурмат деш а уж доахана когашта кIал а ухийташ доадергдоацаш хьежа а веза.

ГIулакхаш дукха да хIанз агитатора. КПСС ЦК ноябрьски Пленума материалаш фермерча хIара къахьегамхочо кхетаяра цунна новкъостал даь ца Iеш, иштта денгара ди массаза доал шура дукхагIа йоахаргйола гIулакх де а деза

И. ГУЗЕЕВ.

АЗЕРБАЙДЖАНСКИ ССР. 5041 метрга кхоачаш кIоаргъяьй цIи хезача бакински мастера Ага Дадаш Кербалай оглы бригада Апшероне яьккха тохкама скважин. Цунца рекорд оттаяьй тIех кIоарга бурув тохара. ДIахо а кIоаргъеш я скважин.

Сурта тIа: бурув детта мастер Ага Дадаш Кербалай оглы (аьттехьа), цун бригада членаш Медикага Амагаи Арсен Петросяни.

Ю. Рахила сурт.

ТАСС фотохроника.

— Тха болх дика лел, йоах Наурски района «Россия» яхача колхоза коа тIара оалхазараш леладеча ферма йоккхагIа йолча птичница Екатерина Тихоновна Славгородскаяс. Ханал хьалха кхоачашъяьй паччахьалкхенга фуаш дохкара план. Кхоачашдаьд тIаийца хинна декхараш.

Юрта боахамерча къахьегамхой чIоагIа йоакхо ю парте. Цу йоакхонна кхы а дикагIа къахьегарца жоп дала дог доагIа тха.

Бакълув птичница Славгородская а цун новкъост Евдокия Уланцева а. Доккхий декхараш тIаийцадар цар — хIара яхкача котамагара планах лаьрхIача тайпара 90 фуъ а ца гулдеш, 110 фуъ гулде, аьнна. Цар шоаш денна дош кхоачашдир. Цар хIанзле а планал совгIа дIаденнад 20 эзар фуъ.

Сурта тIа: Е. Г. Славгородская (аьрдехьа), Е. К. Уманцева.

Р. ИВАНОВА
тексти сурти.

Къахьегамхоша язду

КОЛЛЕКТИВО ДОЛАДАЬР

Грознерча электромеханически заводе общественни хьисапе болх бергболаш политически просвещене кабинет я хьаййила. Цунна кулгалдеш ба коммунисташ нн. Головатенко, Ковалев, Куценко, Бердичевский, Шамардин.

Политпросвещене кабинето пропагандисташта, кружокий кулгалхошта лаьрхIа литература хорж, консультацеш ю, балха план оттае новкъостал ду.

Общественни кабинета дакъа лоацараша производстве хьалхлелаечар опыт дIайоаржаеш школаш вIашагIъехк. ХIанзле а цу школашка ший балха опыт дIайовзийтай слесарий бригадиро Сляднева, токарий бригадиро Калашникова, мастера Андроникяна.

С. ВОРОНИН.

ОБЩЕСТВЕННИ БЕШ

Грознерча газораспределительни станце коллективо ший низаца дIаегIаяр 400 га тIа а йолаш сомий беш. Дикка онда яьннай гаьнаш. Дика гIулакх ду гаьнашта нн. Дмитриенкос, Белаяс, Бештановас. Шоай ханнахьа гаьнаш йоI, хий детт. Дукха ха йоаццаш кхы а 100 га дIаегIай станце коллективо. Шоай низаца дIаегIача гаьнаша обществана пайда лургболаш хьинаре къахьег цар.

Н. СОФРОНОВ.

НАУРЦАШТА ГАЗ ЧУЙИЛЛАЙ

Наурски района Микенски станице бахаш болча наьха вахаре хувцам хиннаб: укх деношка цхьатарра колхозхой 15 цIагIа газ чуйиллай. Шу йистедоаллаш кхы а 30 дезала чуйилла хургья газ. Толамца чакхдоахаш латт «Советская Россия» яхача совхоза газ чуйиллара балхаш а. Шелковской района берригача колхозхошта а, хIаьта Наурски района «Советская Россия» яхача совхоза 25 дезала а газ чуюлларгья.

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

КЪАХЬЕГАМА СОВГIАТ

Хьинар ца кходеш къахьег Грознерча локомотивни депо коллективо КПСС ЦК Пленумо шоашта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашде гIерташ. Шоай хан-ханнахьа нах дIа-юха кхуврара а, мухь тIабола поездаш кхача езача моттигашка дIакхачийтара а дика болх бу машинисташа.

№ 81 йола Астрахань—Мин-Воды лела пассажирски поезд 47 минута тIехьа а йиса Грозне кхаьчар. Е. Рычкова дежурни йолча смено дош делар поезд графика чу яккха. Поездий диспетчера нов. Трутнева социалистически яхье вийхар тепловоза машинист нов. Безлепкин. Цу гIулакхо йиш хилийтар № 81 йола поезд Слепцовске кхачалехьа графика чу яккха.

Цу смено бийсан дежурство дIахьоча хана графиках тIехьайиса хинна Баку—Москва маршрут йола поезд а графика чу яьккхар Грознерча машиниста нов. Касимцева.

Из инициатива дIайолаярах а болх дика вIаштIехьбаккхарах а тепловоза машиниста нн. Безлепкина, Касимцева, поездий диспетчера нов. Трутнева, отделене дежурнена Рычковайна Грозненски наькъий отделене начальника баркал а аьлар ахчан совгIат а делар.

Г. АНОХОВ.

«СЕМИЛЕТКА РУБЕЖА ТIА»

Иштта корта а болаш Нохч-ГIалгIай книжни издательства кепа а теха арахийцад Шелковской племсовхоза директора Ф. Я. Затона, къаьнача журналиста Д. Н. Саблукова яздаь брошюра. Цу тIа къаьгга хьахьекхад Шелковской племсовхозо даьха толамаш. Ткъаь итт шу даьннад укх шера октябрь бетта Нохч-ГIалгIайче цIи хеза боахам вIашагIбелла. Барт тайнача, цхьа дезал санна бахача совхоза болхлой коллективо шоай сий лакха лоаттаду. Кхоачашъяьй цар жа дебадара ворхI шера план, тха дIададалара план 1965 шера боарамга кхаьчай. Республика эггара дикагIбола жа леладераш ба Наурды Эсмухамбетов, Исмаил Шатомиров, иштта дукха кхыбараш а.

Балха тIа даьха доккхий толамаш бахьан долаш правительства совгIаташ а деннад, ВДНХ дакъа лоацаш а хиннаб совхоза жа леладераш.

А. НИКОНОРОВ.

ХЬАЛХА ЛАТТАР

Диъ шу хьалхагIа Пешхоевас шийга дIаийца доахан ферме эггара эсалагIа дар. Массехк доярка хьежар уж доахан детта, хIама ца хулаш, кулг а тессе дIаболхар.

Цхьабакъда, гIоръяьнна доярка ше укх шера тIаийца декхараш кхоачаш а даь хIанз 1963 шера чотах болх беш я. Пешхоевас боккхача безамца дувц ший балха опытах.

— Шура дукха йоаккхилга-м цу хана сона дагалатташ мара дацар, — аьлар Нинас. — Сай мелбола низ тIабахийтар аз доаханца сихагIа «хьоашал» тасса гIерташ. Каст-каста маькха чIегилг а ийце йодар со аьрдагIдаьнна доахан сайца хьаIомадар духьа. Цхьа бутт баьнначул тIехьагIа вокхарна нийсса доахан дийтте йоалар со. Доахана гIулакхаш хувцаделар, хIаьта са тайпан цIи хьалхагIа санна эггара тIехьа а ца латташ, хIанз юккъе латтар. Шура яккхара план хьалхарча шера кхоачашъянзар аз. Из чIоагIа новкъа дар. Iаьхар биса кхо етт а бар аз леладеча доаханца. ТIаккха, шура дукхагIа мишта йоаккхаргья? Цхьабакъда, доахан дика дар са. Из сона гучадаьлар. Цудухьа шоллагIча шера хIара Iаттагара шишша эзар килограмм шура яккха лаьрхIар аз. «Сацалахь, Нина, — йоахар сога дукххача дояркаша, — хьогарча доахангара 1500 килограмм а яккха йиш хуле тамаш я». ХIама дергдац, оалар аз, гучадаргда вайна. Шу дика чакхдаьккхар аз. 2049 килограмм! Цхьабакъда, из са доахана эггара дукхагIа луш хинна шура яр.

Доладелар семилетка кхоалагIа шу. Парте XXII-гIа съезд хьаелларгья, аьнна, хиннача хоамо керда низ белар, толамаш доахаргхиларах бола тешам чIоагIбир. ЧIоаггIа яхь йолаелар совхоза дояркашта юкъе. Хьалхара моттиг тха ферма коллективо яьккхар. Съезд хьаеллача денга оаха рапорт делар шура яккхара план кхоачашъярах. ХIаьта шу чакхдоаллаш аз лелабеча 16 Iаттах хIаранегара яьккха шура 2236 килограмм хилар.

Совхоза дояркаша лелаеча социалистически яхье укх шера январь бетта денз хьалхарча моттиге латт со. Декхараш сентябрь бетта кхоачашдаьд аз. Из тха ферма хьалашка хIанзалца ца хинна тайпа толам ба. Каст-каста хоатт сога, шура дукха мишта йоаккх Iа, аьле. Цу хаттара лоацца жоп дала хала да. Цхьабакъда, керттердар да къахьегам дукха безар, ший говзал дукха езар, гIулакх довзар. Эггара хьалха аз доахан хьаийцача хана, хьалхагIа даь гIулакх дар доахана оамалаш йовзилга, Iатта мел шура йолалургья а цун оамалаш а хар къаьстта лоархIам болаш да аьнна хет сона шура алсамъяккхара. Нагахьа санна керта тIа йовлакх доацаш е наьхадар тулаш, «Ласточка» бетта со хайча, еррига а Iолургьяц сона Iатто шура. Беттача ханна ше хьастар деза «Миноркайна», хIаьта «Белкайца» кхыметтел «къамаьл» де а дезаш хул. Лоадама гIулакхаш хетац царех цкъарчоа, цхьабакъда, ледарло йойя доахана Iо ца луш 5—10 литр шура-м юсаргья. ШоллагIа дола гIулакх аргI-аргIа уж деттар да. ХIара доахан массаза детт хьалхагIа бийтта етт хьалхагIа бетта беза. Массаза а цхьан ханна бетташ хилча, Iатто еррига шура Iохец. Ведар бе йоаллаш со базе гучаяьлча, аз хьалхагIа бетташ бола етт духьала боагIа сона. Из бийтта со йоаллашехьа а, кийч а беле латташ хул шоллагIбар.

Доахан кхабара йола ден распорядок, рацион, режим кхоачашъяра хьакъехьа къаьстта дувцаргда аз. Дояркана ший доахан дика довзар а деттара гIулакх дика ховр а аьнна, Iатто яла йиш мел йола шура хьаяккха йиш яц, нагахьа санна доакъар телара гIулакх из дика теркалдеш ца хуле. Цу тайпара лоархIаме да цхьанна а шера цхьаккха а етт Iахара бусаргбоацаш, ханнахьа уж бугIе кхувлар. Етт бехкачул тIехьагIа эггара хьалха бугIе ма бенгге а из бугIе бига хьож со. ШозлагIа бугIе бенача хана, кхозлагIа бенача хана хIаьтавета а, етт бугIе бигар дукха пайдана дац, хIана аьлча цул тIехьагIа денз луш йола шура массаза а кIезигагIа хургья, центнерга бода мах а лакхагIа хургба, ханнахьа бугIе а бига бахкаьча Iатто лучул. БугIе буга етт дика кийчбе хьож со. Кийчбелга яхар нийса кхоабилга да.

Къаьстта белгалдаккха безамба са доахан кхабара а деттара а гIулакх. Етт бехкача хьалхарча деношка деннеи бийсаннеи 4—5-зза бетт аз, чичах баь муж мелабу цунна, йол тел. Силоси концентрационни доакъараши кIезиг-кIезига телаш бехка пхи ди даьнначул тIехьагIа тела йолалу со. Нагахьа санна уж доакъараш цIаьхха дукха тела доладича, цар хьайбанна мастиг яха лазар хьоаде а из гаьна даьлча етт пайданна боацача баккха а тарлу. Доахан деттача хана шамараштa массаж дика е ха деза. Духхьашха дехкача шинарашта-м аз дахка цхьа-ши кIира эшаш ю массаж.

Иштта чакхдаьккхар Нинас ший дувцар.

Н. ШИПУЛИН.

Оаха яздаьчох хиннар

11 ноябре № 90 йолча «Сердало» газета тIа кепа техаяр «Сенга хьеж нов. Амедов?» аьнна корта а болаш йола корреспонденци. Цу хьакъехьа Грозненски производственни совхозно-колхозни управлене начальника нов. Илюхина укх тайпара хоам бу:

«Корреспонденце тIа дийца кхоачамбоацараш «Красноармейский» совхоза шоллагIча отделене долаш хиннад. Доахан чуоттадаь кхаба оттадаьд, хIаьта царна гIожа доакъари, силоси, барден телара гIулакх дикка тоадаьд.

Агитационно-массовии дояркашта юкъе опыт дIайоаржаяреи болх тоабар духьа отделенена тIачIоагIваьв парторганизаце секретарь нов. Н. Дахаев, болх бе йолаеннай цIе уголок а.

КПСС ПРОГРАММА ДЫНАХИ ИЗ ДIАБАККХАРА НАЬКЪЕХИ

Къаьнарча замах юхедисача реакционни хIамаех цаI лоархI марксизма-ленинизма ды. Из хьахиннаб гаьнна хьалхарча замалахь, Iалам чуи обществеи хулача хувцамий чулоацами цар бахьанаши кхетаде ца ховш, Iалам карадерзаде ца могаш, цун мукъах шоаш болаш, кийча хIамаш Iалам чура хьаийцача кхоачамбеш, социально-экономически дегIабахкара селлара лохача лагIа тIа нах лаьттача хана. Вай гаьнна хьалхагIа, дIаяхача цу ханашка, — яьхад Владимир Ильич Ленина, — «Iаламца къовсам лоаттабе низ боацаш акха саг хиларах хьахинна да даьлех, шейтIаех, тамашех, кхыча хIамаех тешар».

Рабовладельчески общество, феодальни общество, хIаьта иштта капитализме а шоай бокъо ца хилар шоай къел лоалуш хиннадац адамаш. Цар шоаш лоалла лоаттабераштa духьала восстанеш яьй эксплуатацена кIалхарбала безам болаш, бокъо, лаьтта дакхха гIерташ, иштта кхы дIахо. Стихийно, барт боацаш, сакхетам кIезига болаш къахьегамхоша яь духьаленаш доале латтача классаша шоай герза низацца кагъяьй. Аьттув ца боалаш шоаш бисача наха хетар из даьла карара хIама да, аьнна. Байначул тIехьагIа — къематден чухь ираз хургда яхаш дог даьхад цар. «Лоалла латтача классай эксплуататоращца къовсам лоаттабе низ ца хиларо а цу тайппара къематденах тешам болийташ хиннаб», — яьхад В. И. Ленина.

«Даьлах тешарий сатеду дыно, дала йоал ергья яхаш, мутIахьа а сатохаш а хила яхаш хьех царна. В. И. Ленина белгалдаьхад, къахьега адамаш социальни гIулакхашта тоIадаь доахкадар, моллагIа тайпа тIемаш, мохк агар санна йолча зуламерча событеша ечул эзарзза къизагIа гIайгIа мугIарегIарча болх беча наха хIара денна а хIара сахьата а качъехкаш хиннача капитализма баьдеча низашта хьалхашка шоай вIалла низ бац аьнна царна хеташ хилар — цунах боал дына эггара кIоаргагIа бола овла».

Эксплуататорски классашта хьалхагIа а хIанз а эшаш хиннаб ды, хIана аьлча цо новкъостал ду царна адамаш тувладара а мутIахьа долаш лоаттадара а. «Ерригача а моллагIча а низ-Iоткъам лоаттабеча классашта, — яьхад Ленина, — шоай доал лорадара социальни ши функци эш: палача функции мозгIара функции. Палача кагье еза лоалла латтараша еш йола духьалеи эгIазлои, мозгIаро классови доал долчча а долаш балаши доакъазали кIезиглургья яхаш догдахийта а хIаьта цу тайппара царга цу доалаца машар лоаттабайта, революционни гIулакхашта уж хийра баха, революционни уйлах баха, цар революционни уйлаш йохае а еза».

Социалистически обществе производства кечалаштеи средстваштеи частни доалахье яц, цудухьа сага сага эксплуатаци а яц. Вай мехка яц антогонистически классаш. Цудухьа советски паччахьалкхен социальни функцеш кхы тайпа я, цунна эшац е ды а, е мозгIара функцеш а.

Дына хьакъехьа ше дувцаш, В. И. Ленина яьхад, паччахьалкхенна гарга ды частни гIулакх хила деза, паччахьалкхенах къаьста хила деза киназ. Капитализм йолча хьалашка киназ паччахьалкхенах къоастаделга хила йиш йолаш хIама дац, хIана аьлча буржуазни паччахьалкхенна ца хилча баргбоацаш ба ды. Цо новкъостал ду цунна къахьегамхой боадоне а тIехьабиса а хилийтара, дынашта юкъеи къамашта юкъеи моастагIал а дехкаш, адамаш керттерча политически - экономически дешашта тIерадоах, капиталисташта новкъостал ду къахьегамхой революционни къовсамаи колониализмана духьаларча боламаи тIера бахара, гIо ду Советски Iаьдала духьаларча пропагандана, тIема кхерам боаржабара, империалистически тIемаш кийчдара.

Къаьнарча замах юхедиса зуламера гIулакх да ды Советски Союзе. Ды эшаш бац ший кулгашца коммунистически общество хьалъеш доаллача советски халкъа. Цо новкъарле ю къахьегама овсарле лакхъяраи советски наьха творчески торонех бизза пайда эцараи, цо зулам ду вай халкъа экономикана, духьале ю культуреи просвещении дегIаяра, новкъарле ю тIакхувш йола тIехье коммунистически уйланца, материалистически мировоззрене уйланца хьалкхеяра. Дыно зулам ду халкъий доттагIленна, вай мехка халкъий барт эгIабе гIерт из.

Нохч-ГIалгIай мехка хIанз а да айхха шариIатаца дувзаденна дола дынахи реакционни Iадатехи юхедиса зуламера гIулакхаш. Советски Iаьдал латтача а социализм хьалъяьча а шерашка берригача мехка а дерригача советски халкъа а дар санна довзаргдоацача доалаш хувцаденнад нохч-гIалгIай халкъа вахар: эггара толашагIа йола общество—коммунизм хьалъеш да из. Из да ленински къаман политика Коммунистически парте чакхъяхарах хьахиннар. ХIаьта а, бахача нахах цхьадола дакъа дына харц уйлай мукъах дахаш, дына гIулакхаш кхоачашдеш да хIанз а, шариIатеи Iадатийи законаш вахача моттиге хьаллоаттадеш а ший тIехьайисаи зуламереи идеологи шийна гонахьарча наха юкъе йоаржаеш а да. Дыно, дына тоабаша, фанатикаша деш дола хьехамаш, «шайхийи» моллайи кашмаш тIа зерате ахар, дына гIулакхаш кхоачашдар, зикараш дахар къахьегамхошта зулам деш гIулакхаш да.

Адамий дикагIа вола хьехархо а царна кхетам лур а да советски общества вахар. Шоай мехка сибат хувцаш хIара денна советски наха карагIдувла къахьегама толамаш (целинни лаьтташ карадерзадар, гIомара аренашка хиш дехкар, атомни энерги караерзаяр, наьха вахар тоадара цунах пайда эцар, кхыдараш), социализм хьалъярца общества вахар эргадаккхар, коммунизм хьалъе доладалар, Iилманнеи техниканеи карагIдаьнна доккхий хIамаш, советски космонавташа аьттонца Лаьттанна гонахьа гобахар, космос караерзаяр — из я советски наьха материалистически мировоззрени хьалъеш йола лард. Цхьабакъда, вайна кхоачамболаш дац вахаро нах Iомабеш хилар. Наха вай новкъостал де деза воашта гонахьарча Iаламеи обществаи гIулакхий чулоацам кхетабара, царна довзийта деза дуне дегIауха естественни законаш, коммунистически кхетам бала беза наха, къаьстта а кагирхошта, дына харц уйлаши хьехамаши кIал кIийле йоацаш хиларах уж теша а беш.

Ды хьехаш болча моллашеи мурдашеи, хIаьта царна тIеххьа даьлах тешарашеи йоах шайхийи моллайи кашмаш тIа зерате ахар — из даьлах тешараша сакъердама беш бола никъ ба, дукхха нах вIашагIкхийттача моттигашка чIоаггIа зикараш делгеи назмаш йоахилгеи—из даьлах тешараша шоай самукъадоаккхилга да, мархаш кхоабилга, гIурба делга, мовлат дешийтилга — уж зуламе доаца гIулакхаш да. Уж чIоаггIа уйлаяь, даим кхоачашъеш а шерра пайда эцаш а йола дына пропаганда формаш я. Даьлах тешараша еча дына пропагандах хьахулар да тайпаш чIоагIдалар, гаргалонга гIолла харцахьа гадахар, ды хьалха а тувсаш къамо национализм лелаяр, дукха истий кхувлар, урдош дахар, кхенза йола йиIигаш маьре ахийтар, мехкарий удабар, мархаш кхабари из бахьан долаш даьлах тешаш бараштa лазараш хилари, мархаш доасташ а гIурбаш деш а доахан доадар, мовлат беттеи таьзетеи сагIаш дар, школа лакхерча классашкеи вузашкеи йиIигашка ца дешийтар, кхалнах собранешка, театрашка, кино, клубашка, культура Дворецашка ца ахийтар, дынах тешарашеи реакционни Iадаташ леладерашеи фуннагIа даь а кагирхошта культурага бода никъи кхалсага маIача сага нийсса бокъо хиларга бода никъи бехка гIертар санна дола къаьнарча замах юхедиса зуламера гIулакхаш наха юкъе дахаш хилар. Из доккха зулам да коммунистически общество хьалъяра.

Коммунизм хьалъеш вола керда саг хьалкхеве йиш яц вайга дына харц уйлаш, цунах бола харц тешам, къаьнарча замах юхедиса Iадаташ дIа ца даьхача. Дына хьехам теларашеи даьлах тешарашеи леладеча гIулакхий реакционни чулоацам дика кхета а баь, коммунизм хьалъяра царга зулам ца дайта хьажа еза советски общественность.

КПСС Программа тIа белгалдаьд, социалистически общества члений сакхетам лакхагIа ме хул, коммунизма материально-технически база хьалъеча, коммунистически къахьегама формаши наха юкъера керда отношенеши дегIайоалаеча хана цар творчески хьинар шерагIа а дарж, хIаьта долче, коммунизм хьалъяра декхараш сихагIеи толамегIеи кхоачаш а ду, аьнна.

Ший хIанзарча этапа йолча идеологически балха плана тIа парте лерхI «буржуазни уйлаши оамалаши цIенъяь дIайоахилга, саг массе оагIорахьара гармонически дегIавоалавелга, духовни культура бокъонца дола рузкъа хьаделга. Къаьстта чIоагIа лоархIам бу парте къона тIехье хьалкхеяра». Из доккха декхар кхоачашдеча хана Коммунистически партеи советски халкъои де дезар да даьлах тешарий дог човха ца а деш, Iилман-материалистически мировоззрене уйланца нах хьалкхебара идейни хьехама средстваех пайда а эцаш, дынах бола харц тешами уйлаши йохаелга.

КПСС Программа дIадех даим шерра Iилма-атеистически пропаганда лелаелга, дынах тешара кIал лард ца хиларах саббарагIа нах дIакхетабелга. Цу гIулакха ларде лувца еза халкъа бокъонца долча вахарцара факташ а дунен сурт тIа-тIа дикагIа довзийташ, саго Iалама деш дола доал совдоаккхаши дыно дагалийцача, къайлагIарча низий хьакъехьарча фаьлгашта моттиг ца юташи долча хIанзарча Iилманна карагIдаьннараш а. Советски халкъа вахаро, мохк эргабоаккхаш цо даьча турпалерча гIулакхаша, советски Iилманна карагIдаьннараша къаьгга хьахьокх Iалама доал дер къахьегаш вола саг хилар.

КПСС Программа дIадехараш кхоачашдара бокхха Iилма-атеистически болх бе беза вай республика партийни организацешеи общественностои. Эггара хьалхагIа белгалдаккха доагIаш да, из планах, даим, массе оагIорахьара бе безаш хилар. Боккха, массе оагIорахьара Iилма-атеистически болх ца бича, ды, частнособственнически идеологи, эгоизм, кхыдола къаьнача замах юхедиса гIулакхаш дIа ца даьхача вайга йиш яц коммунизм хьалъечун моральни кодекса дIадехарашка хьежжа вола керда саг хьалкхеве. Сага мировоззрени хьахила йолалу бера хана денз, дезала юкъе. Къаьстта чIоагIа уйла тIаяхийта еза зIамига долча хана денз бераш а хIаьта иштта къонача тIехьен дай-ноаной а Iилма-атеистически пропагандана юкъеозара.

Iилма - атеистически пропаганда торонех бизза пайда эца беза школашкеи детсадашкеи. Школай хьехархой коллектива, лорий, агрономий, хьалха латтача советски интеллигенце кхыча викалий новкъосталца шерагIа йоаржае еза дына духьалара пропаганда, хадданза Iилма-атеистически беседаш е еза, дукхагIа бола къахьегамхой царна юкъе а озаш. Кинох, театрех, культура дворецехи цIенехи, клубех, художественни самодеятельностах, библиотекех—дерриганех пайда эца беза республике бахача наха юкъе денна Iилма-атеистически болх бара.

Дына харц уйлащеи харц тешамащеи къовсам лоаттабелга — из еррига советски общественноста гIулакх да. Цу гIулакха шоашкара хьоккхам луш хила беза хьалха латта советски нах. «Хьехам балара боккхача лоархIаме да общественнии шийи вахаре, общественни декхар кхоачашдеча карагIдувла дика а хьокхаме а гIулакхаш» низ — йоах КПСС Программа тIа. Цу тайпара хьоккхам бала декхарийла ба, эггара хьалха, коммунисташи комсомольцаши, шоай дезала юкъерча, шоай гаргалча наьхеи новкъостийи дезала юкъерча дына харц уйлащца къовсам а лоаттабеш, республика дуккхача къахьегамхошта юкъе шерра Iилма-атеистически пропаганда а еш.

М. АБАЗАТОВ,
Нохч-ГIалгIай историе, метта, литература, экономика института историе сектора заведующи.

ВАХАРЦАРА ШКОЛАЙ БУВЗАМ ЧІОАГІЛУ

Халкъа образоване система вІашагІйолл хьатІакхувш йоагІача тІехьен дешари из кхетамца кхеяри вахарца, производительни къахьегамца айхха бувзам болаш, кхийнарий производства сфере болх барца цхьана шоай призванега а обществана эшарашка а хьежжа дІахо дешеи образовани эцеи йиш хургйолаш.

(КПСС ПРОГРАММА ТІАРА)

Къахьегам дукха безаш кхебергба

Алхха къахьегамца мара хьалкхебе йиш яц коммунистически общество хьалъераш, цар шоай хьинарца а кхетамца а хьалъергья коммунизм.

Цу гІулакха боккха теркам тІа а бохийташ, № 33 йолча юкъерча школа хьехархой коллективо школа болх бе йолаелча денз урокашка а классал арахьа болх беча хана а обществана пайданерча къахьегамах хьехамаш ду дешархошта.

Укх шера сентябрь бетта денз болх бе йолаеннай тха школа. Совнархоза № 2 йолча гІишлой-монтажни управлене болхлоша дика къахьийгад школа хьалъеча. «ТІехдика» оценка йолаш эксплуатаце дІаеннай цар школа. Дика йоакхо яьй цар дешархой, паргІата, дика кийчъяьча школе 12 дешара сийрда класс я, 3 кабинет, столярни а слесарни а мастерскеш, дика спорта зал, стадион, иштта кхыдола гІирсаш.

Ший ханнахьа йоакхо йир оаха дешара — гойтара пособеш, мастерскешта эшаш йола инструменташ кийчъяра, хІана аьлча уж хІамаш тхога ца хилча оаха хьехар а, кхетам балар а нийса хургдац.

Цул совгІа тха школа кастта цхьайтта шерара школа хила езаш я, цун база хургья электроизмерительни приборий завод. Белгалдаккха дезаш да, столярнии слесарнии мастерскеши домоводства кабинети школе дика кийчъяь хилар. Столярнии слесарнии мастерскешка 20 столярнии 4 слесарнии верстак я 20 саго болх бе йиш йолаш, массехк токарновинторезнии сверильнии станок. цул совгІа бІарччача класса лаьрхІа тайп-тайпара оатхалаш. Домоводства кабинете 15 когаца кхестаюи кулгаца кхестаюи барзкъаш тега машинаш я. Цига болх беш ба йоккха опыт йолаш бола хьехархой нн. В. А. Сорочани Т. Г. Пономареваи.

Боккхача безамца болх бу дешархоша мастерскешка. Эггара хьалха дешархоша лаьрхІар шоай школа хоза кийчъе. ЙиІигаша корашкеи наІарашкеи ухка занавескаш, истолашта тувса скатерташ, гІандашта чехолаш дир, хІаьта кІаьнкаша корашта гомаш даьд, тайп-тайпарча гІулакхашта лаьрхІа рамкаш, иштта дукха кхыйола оатхалаш яьй.

Къахьегама урокаш хиларал совгІа дукха дешархой тайп-тайпарча кружокашка дакъа лоацаш ба. Цу гІулакхо боккха пайда лу дешархошта говзал Іомаяра, хІаьта къахьегамцара безам а совбоаккх. Масала, радиотехнически кружоке дакъа лацархоша школа массадолча классни цІагІеи кабинеташкеи радио йиллай. Кхы дукхача дешархой а теркам тІаэзар цу гІулакхо.

Къаьстта боккха болх бе безаш бар школа гонахьа гаьнаш дІайогІаш. ГІишлонхой шоаш бар гаьнаш а кІотаргаш а дІайогІа езараш. Цхьабакъда, пионерски дружина совето соцам бир шоай низаца из болх бе. 2,5 эзар кІотарги эзар гаргга гаьнаши егІай школа коа. Цул совгІа тха 1—2 класса дешархоша 60 килограмм совгІа ги гулдаьд бІаьсти дІаде, аьнна.

Бутенко цІерахча поселке я тха школа, хІаьта аханел дукхагІа бола дешархой школана гаьна боаццаш бах. Дешархой а цар дай-ноаной а низаца кхера тІа а бена дика тІо-никъ бир.

Майрра ала йиш йолаш да, дешархой къахьегам вахара юкъе бодаш а обществана пайда луш а хилар. ХІаьта хьехархоша шоай низ ца кхобеш къахьег дешархой къахьегамцара безам совбоаккхаш.

ХІара денна цІенъю дешархоша шоай классаш, кабинеташ. Мастерскешкеи школа гонахьарча участкашкеи болх беча дешархоша дукха балхаш ду. Уж тха доккхийча балхий хьалхара юхьигаш мара яц. Дешархошта къахьегамах бола кхетам балара дош каст-каста дувц хьехархой совещанешка.

Дешархой къахьегамцара безам совбаккхара доккха новкъостал ду тха шефаша — электроизмерительни приборий завода болхлоша.

Школа болх бе йолаелча денз бераш долча каст-каста боагІа завода болхлой. Шоай вахарах, шоай балха производственни толамех дувц цар берашта. Школе доладеча моллагІча общественни гІулакхаца дакъа лоацаш хул завода комсомольцаш.

Бакъахьа хургдацар, нагахьа санна тха балха юкъе цхьаккха кхоачамбоацараш дац аьлча. Тха школе хІанз а нийслу къахьегам ца безаш, шоашта де аьнна тІадилла гІулакх ца деш, къахьегама урокаш тІа аха тІера боацаш бола дешархой. Цудухьа дешархошца беседаш еш, хІаранеца, къаьст-къаьста къамаьл деш, классе хулача собранешка а дружина совете а дувц уж дешаш. Цу гІулакхо боккха пайда лу.

«Массанахьа тамашийна хІамаш деш ба советски нах» яха тема а йолаш пионерий сбор е лаьрхІад оаха. Цу сборе дакъа лоацаргда тайп-тайпарча профессех болча болхлоша. Шоай балхах, вахарах дувцаргда цар. Цар массане а цхьа никъ ба шоай къахьегамца вай Даьхен рузкъаш совдахар, сийрдача кхоанен — коммунизма гІишлош хьалъяр.

Б. БУКАЛОВ,
Грознерча № 33 йолча школа директор.

ЛИПЕЦКИ ХЬЕХАРХОЙ МЕТОДАХ ДОАЛА БЕРКАТ

Аз пхелагІча классашка эрсий мотти литературеи хьеха 13 шу да. Липецкерча хьехархоша дІайолаяь урок ялара пайданера метод дика Іома а яь, кхыча хьехархоша санна сай классашка цох пайда эцаш я со. Цу методах керттердар да дешархошка шоашка дукхагІа болх байтар, керда материал дІахьехача хана царга дикагІа дакъа лацийтар. Из чІоаггІа лоархІаме да керда хьийха материал чІоагІъеча хана.

Дешархой теркам дикагІа тІаувз хадданза урокаш эргаяхаро, дукхагІа дешархошка шоашка болх байташ йола урокаш еш. Царех я зІамига изложенеш, сочиненеш, тайп-тайпара балхаш кхоачащде дезаш йола упражненеш, иштта кхыдараш.

Дешархой теркам дика тІаозаш да комментированни йоазув а. Дешаш нийсса дІа а оалаш, доашха а доашхаш ду цу тайпара йоазув. ХІаьта урок йолча хана дешархой теркам дикагІа тІаозаро керда материал кІоаргагІа Іома а яйт, хьалхагІа йийшар шаьр а ю. Цу методах со урокаш тела яьннача хана денз дикагІа деш аз хьехача классашкарча дешархоша.

В. ДЖУГУРЬЯНЦ,
Грозерча № 1 йолча школа хьехархо.

ДЕШАРХОШТА КІОАРГГАРА ЗНАНЕШ

КПСС XXII съезда Программо доккхий декхараш хьалхашка оттадаьд тхона, хьехархошта. Тхо да коммунистически обществе вахаргвола саг хьалкхеве декхарийла дараш. Тхона хов, нагахьа санна бер ца дешаш дисача дас-нанас, халкъо эггара хьалха тхоаех бехк боаккхаргболга.

Цудухьа дешара шу доладалалехьа деррига бераш деша даргІаргдола гІулакх вІаштІехьдаьккхар хьехархой коллективо. ХІара хьехархо 3—4-зза хилар ший участкера деша даха ха йола бераш дІаяздеш. Бакъда, духхьал цхьан хьехархой хьинарца хала дар из болх цІена чакхбаккха. Тхойла дага а даьнна хІара участке пионерски контрольни посташ вІашагІъехкар оаха. Царна ховра, дІа ца яздеш диса бер малагІа да, йиІигаш деша ахийта дага боацараш малаш ба. Цар баьча хоамах оаха тохкам бора. Кхетама болх бора оаха йиІигаш дешарах юхаеттача даьшца-ноаношца. Цу гІулакха оарцагІбаьхар оаха пенсионераш а. Хьехархошта дицлургдац бераш дешара юкъеозача шоашта пенсионераша Голикова, Суханова, кхычар даь новкъостал.

Нагахьа санна юртсовета болх ба из, из я вайна бокъонца кийч а яь берий список хьачуяла декхарийла яр, яхаш тхо даьгІадаларе дукха бусаргбар школе ца боагІаш. ХІанз сатийна да тхо. Дахача шера 1080 мара ца хиннача укх шера 1260 бер да школе дешаш, Іилма говзалаш Іомаеш.

Къаьстта терко тІайохийт оаха дешархой къахьегам безаш Іомабара. Царна дика оборудованеца кийчъяь мастерскеш я. Тайп-тайпара говзалаш Іомаю бераша: плотникий, слесарий. Барзкъаш тега кружок а я. Боккхача сакъердамца ух лакхехьарча классашкара йиІигаш цІагІа ноанал де Іомалуча кружоке. Хьехархошта гучадаьннад, нагахьа санна дешар къахьегамца дувзаш, эргадоахаш хилча, бераш дикагІа кхеталга, царна салоІам хулилга. Иштта да а да из. Саг кхетама дегІавоагІача дакъа лоацаш хила деза кулгаш а. Цу хьакъехьа масса хана беседаш ю хьехархоша шоай дешархошца. Зехьа довц хьехархоша хьега къа. Дика чакхъяьннай хьалхара четверть. КІезига ба во оценкаш йола дешархой.

Бицлац хьехархошта цхьацца бахьанца деша йиш йоацаш биса бокхагІбараш а. ХІара хьехархо, комсомолец шоай занятеш йистеьлча шоай участкашка болх букварaш, тетрадаш тІаьн-кІал а дехке. Ши бІаь совгІа саг ва хІанз оаха язде а деша а Іомавеш.

Нагахьа санна массайолча юрташкара хьехархой, комсомольцаш, интеллигенташ оарцагІбоаларе лоаццача хана чакхъяргьяр всеобуч. Геттара кІезиглургбар дийша боаца нах. Коммунизм хьалъяра эшаш ба дика дийша лакхера кхетам бола нах. Уж хьалкхебарах лерхІ оаха, хьехархоша, тхоай сийлахь декхар.

Б. САКАЛОВ,
Наьсарен района Наьсарен-Вокзалерча 8 шерарча школа директор.

Сурта тІа: цІагІа леладеш дола тІолгаш деш боахк № 33 йолча школа 6-ча «А» классера дешархой. Хьехархо Т. Г. Пономарева дешархочо даьча тІолгага хьожаш йоалл.

И. Плиева сурт.

Дешари къахьегами шоайла дувзаш

Сунженски района Нестеровски юкъерча школе производственни бригада вІашагІъеллай 1956 шера. Шовзткъа гектар долча кхай тІа ВИР-63 яха гибридни хьажкІаш хьалкхее декхар тІаийцар бригадо. 1956 шера денз укх шерралца паччахьалкхенна цо дІаеннай 10055 центнер томараш тІехь ВИР-63 яха гибридни хьажкІаш. Ялх шера производственни дешархой бригадо 179393 сома пайда баьб колхоза. Цул совгІа, цу шерашка кхыча фух йола хьажкІаш 5215 центнер хьалкхеяьй цо, хІаьта цох колхоза 23225 сома пайда баьннаб. Укх шерралца 42 гектарал совгІа яцар производственни бригадо доал даь участок. Школьни участка тІа болх бе безам хилар дувцаш 8—10 классашкарча 160 дешархочо заявленеш яларах производственни бригадо, гибридни хьажкІаш хьалкхееергйолаш, 85 гектар йола участок хьаийцар.

Май, июнь бетташка хІара денна юкъера лаьрхІача 115 дешархо аравоалар балха. Дахача Іай производственни дешархой бригадо участка тІа 150 тонн удобрени йихьар.

Февраль бетта кхоалагІча декаде 25 сантиметр кІоаргал долаш аха а аьха, марти апрели бетташка макха а баькха, дискаш а токхадаь, лаьтта цамцадаьккха дика кийчйир дешархоша шоай участок. Цу участка тІа хьажкІаш дІае йолаялалехьа дешархоша оасар дІадаьккха цІенйир участок. Цхьацца гектара лаьрхІа цхьацца центнер суперфосфат яха молхаш а техар цар коллективо кхай тІа. ДІайийнача хьажкІашта цкъа хий тохаш 12 дешархо мара ца эшандаь, участок йийкъа а йийкъа дІаелар дешархошта. Шо-шоашта кхаьчача доакъошта дика къахьийгар хІара группо. Цхьа йоархІ ца ягІийташ цІендора дешархоша шо-шоашта кхаьча доакъош. Оасар деча хана производственни бригада юкъе 5—6 классашкара дешархой бахкаро доккха новкъостал дир участок сихха оасарах цІенъе. Оасарах участок цІенъяьчул тІехьагІа шоллагІча аргІах хий тоха доладир дешархоша. ШозлагІа хий теха баьлар дешархой 25 августа. Иштта хьинаре дешархоша къахьегарах дика хьийкъар участка тІара ялат. 85 гектар хулча участка тІара хІара гектара тІара юкъера лаьрхІача 55 центнер ВИР-63 яха гибридни хьажкІаш яьхар дешархой бригада. Къаьстта дика къахьегарца белгалбаьннаб 10-ча классера Крайнюков Петр, Федоров Владимир, Мичель Зина, Скрипкина Вера, Ткаченко Лида, 7-ча классера Токарев Иван, Филипенко Валя, иштта кхыбараш а. Царех цхьабарашта «Путь к коммунизму» яхача колхоза правлене совгІаташ делар.

Сунженски зоне эггара хьалхара моттиг яьккхай производственни дешархой бригадо. Сунженски ВЛКСМ-а райкомо дукхагІа болча дешархошта сийлен грамоташ еннай.

Колхозни сушилка чухиннача цІеношта гаьна йоаццаш яр из участок. Уж цІенош дешархой шоай низаца культурно-массови болх лелабара дика кийчдир. Корашта ремонт яь, ийнашта-тховнашта дика басар хьекха, чу кІир теха кийчдир дешархоша салоІача хана сакъерда деза цІенош. Колхоза партийни организаце а доккха новкъостал дир хьинаре къахьегача дешархой дог хьастара, цо ийцар дешархой коллектива волейбол, домино, шашкаш, шахматаш, радиоприемник, иштта кхыяраш а. ХІара денна керда газеташи журналаши дар царна. Цу гІулакхо къаьстта дика культурно-массови болх дІабахьа торо хулийтар. Дешархой балха ара дикагІа а боалар.

Хьинаре къахьийгар тха школерча дешархоша укх шера школа ремонт еча а. Ткъаь саго дакъа лоацача гІишлошъерий звенос ийнаштеи, рамаштеи басараш а хьекха, чухнахьа кІир теха дика кийчйир школа.

ЧІоагІа къахьег дешархоша школа коарча учебно-опытни участка тІа а. Укх гуйрийна 330 сомий га дІаегІай цу участка тІа, ах гектара тІа гурахьа дІаюв кабуц дІайийнай, 1500 боча бІара га егІай, иштта кхы дукха гаьнаш егІай хьинаре къахьегача бригадо.

Сурта тІа: производственни дешархой бригаде дакъа лацархой гурахьа хьажкІаш чуэцача хана хьажкІаш тІайотташ боахк.

И. АСТАНИН,
Нестеровски юкъерча школа директор.

Г. Темертей сурт.

Тоабе халкъа образоване советий болх

Вай мехка халкъа образоване гІулакх духхьал цхьан школайи хьехархойи халкъа образоване кхыча болхлойи гІулакх хинна ца Іеш ерригача общественноста а гІулакх да.

Укх шера республика просвещене Министерства КПСС обкомои Министрий Советои могадарах лоархІамболлаш шеръяьй халкъа образоване дешашта йола совет. Цу совета керттера декхар да халкъа образоване хьакъехьара тайп-тайпара дешаш къестадара министерствана а цун моттигашкарча органашта а новкъостал дар. Соахка 11—12 саг мара ца хинначa хІанз Совета чувоагІа 43 саг. Царна юкъе ба просвещене Министерстваи моттигашкарча халкъа образоване органийи болхлой хинна ца Іеш, республикерча тайп-тайпарча балхашкара бехктокхамера болхлой. Иззал дукха нах юкъеболча совето торо хулийт оттадаь дешаш масса оагІорахьара дашха, уж кхоачашде.

Дукха ха йоацаш пионерийи школьникийи Двореце хиннача совета хьалхарча заседане дийцар хІанзарча шерра коммунизм хьалъеча хьалашка чІоагІа лоархІам бола дош—хьехархошта а, дешархошта а, наха юкъе а беш бола политико-кхетамеи культурно-массовии болх.

Цхьайолча районашка дика дІахьу из боккхача лоархІамера болх. Шелковской районе, масала, педагогически обществанеи политическии Іилмани знанеш йоаржаеча обществанеи юкъеэзача хьехархоша кулгалду 38 лекторски группа. Хьехархоша йиийшай парте XXII съезда материалех йола 500 совгІа лекци, цхьаяраш укх тайпарча темаех а йолаш.

«Коммунизм—адамий иразера кхоане», «Коммунизма материально-технически база хьаяр—керттера экономически декхар», «Парте Программеи наьха вахар тоадара хьакъехьара декхараши», «Тайп-тайпара политически строяш йола паччахьалкхенаш машаре яхари машара тІехьа халкъаша лоаттабу къовсами», «Къахьегамца коммунистически дог - уйла хургдолаш нах хьалкхебар», иштта кхыдараш.

Массехк лекци йийшай укхаза Іалама-Іилман, атеистически, педагогически темаех. Царех я «Дынах тешарах доала зулам», «Биологи — юрта боахаме», «Бераш кхедеча хьехархочун ший хьокхамах доала беркат», «Дезала юкъе къахьегам безаболийташ деш дола хьехамаш», яха а иштта кхыйола а лекцеш.

Дуккха хьехархой ба агитатораши пропагандисташи болаш. Цар новкъостал ду парторганизацешта къахьегамхошта юкъе шерра социалистически яхь йоаржае, боахама а политически а кампанеш толамца чакхъяха, юрташкарча культурно-просветительни учреждений балхаш тоаде, общественни порядок лорае.

Ерригача школашка хьехархоша кулгалду предметнии, техническии, художественнии кружокашта, дешархой ученически комсомольскии организацешта, хІаьта иштта шоай идейно-политически боарами педагогически говзали лакхъю. Дукха хьехархой ба хьехархой говзал лакхъеча институто еннача тематиках балхаш деш. Берига хьехархой ба моттигерчеи центральнии газеташтеи журналаштеи подписка яь.

Хьехархошта юкъе дукха ба моттигашкарча Советий депуташ. Юрта Советашца цхьана цар дикка болх баьб боккхийчарна хьехаш. Духхьал цхьан соахкарча дешара шера цар дешар Іомадаьд районерча 154 сага, хІаьта укх шера дешар Іомадеш ва 481 саг.

Наха юкъе боккха политико-кхетама болх беш я Гудермески районера хьехархой коллективаш. Укхаза 80 хьехархо ва агитатори пропагандисти волаш, 76 саг ва политическии Іилмайи знанеш йоаржаеча обществa член. Укх шера цар юрташка, бригадашка, фермашка йийшай 450 лекции доклади. Цхьайолча школашка балхаш деш я дай-ноаной лектореш.

ЦІенхаштта теркам бу районе хьехархой педагогически говзал лакхъяра. Цу хьакъехьа лоархІамера гІулакхаш деш я районера методически кабинет. Укхаза массехк семинар яьй хьехархошта - предметникашта. школьни методически объединеней кулгалхошта. Іомаяьй дикагІа болча хьехархой Шарапиновеи («Географе урокашка КПСС XXII съезда материалех пайда эцар»), Ширшовеи («Къаман школашка эрсий мотт хьехар»), юххьерча школа хьехархочун Степанченкои опыташ.

Хьехархой эстетически кхетамаш лакхдареи цар культурни салоІамеи йоакхо а' еш, районо-ос хІара шерра-шера, бІаьстан каникулаш йолча хана дІахьу хьехархой художественни самодеятельностага хьажар, хадданза дІахьу хьехархочун Денош, художественни самодеятельноста программаш а, кердача шерара карнавалаш а, музыкальни лектореш а хьокхаш.

МагІалбика районе 371 хьехархочох, 300 ва масса хана агитатори, пропагандисти, лектори волаш.

Соахкарча дешара шера цар йийшай 428 лекци. Хьехархошта Шапошниковайна, Зайцевайна, Скрепцовайна КПСС горкома грамоташ еннай агитационно-пропагандистски болх дика вІаштІехьбаккхарах, хІаьта хьехархочун Останина сурт республикански Сийлен доска тІа а даьккхад.

ЧІоагІа терко ю районе дикагІа болча хьехархой опыт Іомаяра. Районе 11 школа я дикагІа йолча педагогически опыта школаш оалаш. № 3 йолча 11 шерарча школа (директор нов. Жаворонков) эггара хьалха дІаболабаьб районе коммунистически къахьегама коллектив яха цІи яккхара духьа лоаттабу къовсам. Из къовсам хьаллаьцаб районерча кхыча массехк школа коллективо а.

Дика новкъостал ду районерча хьехархой коллективаша берригнешка дешийтара закон кхоачашдара. Дизза кхоачашдаьд районе из закон.

Эггара боккхагІа бола культурни низ ба хьехархой юрташка а городашка а. Цар вІаштІехьбоаккх школашка дешареи кхетам балареи болх, школай арахьара болх, даьшцеи ноаношцеи беш бола кхетама болх, къахьегамхошта юкъера политико-кхетама болх. Цар хадданда чІоагІде деза общественностацара бувзамаш.

Доккхий а бехктокхамера а дешаш да школай хьехархой коллективай кхоачашде дезараш. Коммунистически кхетамца къона тІехье хьалкхеяр де доаггІача бесса кхоачашдуларгдац уж чоалханера дешаш къестадеча шерра общественность юкъеозарца мара. Халкъа образоване районнии городскойи отделаш, школаш декхарийла я халкъа образоване советаш шеръе а цар болх тоабе а.

ХІара школьни хьехархой коллективо шерде деза даьшцара бувзамаш, керда мел дар юкъе а кхухьаш, тоабе беза дешар Іомадареи дешархошта коммунистически кхетам балареи болх.

Коммунизме яхаргйола къона тІехье хьалкхеяр — из да хьехархой а, даьй-ноаной а, ерригача общественноста а сийлахь декхар.

М. УМАРОВ,
Нохч-ГІалгІай АССР просвещене министра заместитель.

СИЙ ДОЛЧА НАЬКЪ ТІА

1957 шера Первомайски районерча цхьайтта шерарча школе бархІлагІча классе дешаш вар Чаниев Іадрахьман.

Дешарах дика кхетар из, цул совгІа общественни болх а дика бора цо. Школа комсомольски организаце секретарь вар из. Дика дешаш чакхъяьккхар цо школа. Ше школа яьккха ваьлча хьалхарча класса хьехархо хилар цох. Хьехархочун болх дукха безарах, цо тІавийрзза Іомайора къаьнача хьехархой опыт, хьехара методика. Кхыча хьехархой урокашка ухар из.

Хьалхарча классе цо дика болх барах, школа директеи хьехархой коллективои шоллагІча шера а цунга елар хьалхара класс, наьна меттала хьехаргдолаш. Шийга хьеха аьнна хьаеннача класса дика хьехар Іадрахьмана.

Цо хьехача классера бераш йоазув дика ховш, дика дешаш да. Дика дешарал совгІа дисциплина а деша хьаахар а дика да цар. Классе цІена хул, массадолча бера тІаювхаш дешархой формаш я. Ший балхал совгІа школа общественни вахаре дика дакъа лоац Іадрахьмана. ХІанз хьехархой комсомольски организаце секретара заместитель а, комсомола райкома пленума член а ва из.

Боккха теркам тІабохийт Іадрахьмана наха юкъе агитационно-массови болх бара. Из юртара агитатор ва. Цхьаккха цІей дІадахадац школа дирекце цунна совгІат ца луш, е баркал ца оалаш.

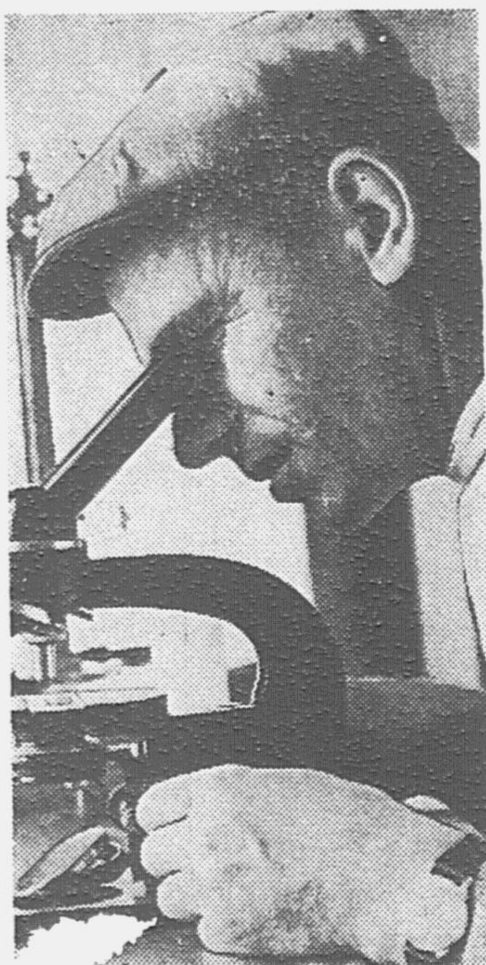
Дицлац Іадрахьмана ше институте дешаш хилар а.

ХІанз Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен педагогически институте историко-филологически факультете 2 курсе дешаш ва Іадрахьман. Массаза экзаменаш тІехдика а ханал хьалха а дІалу цо.

Дукха веза Іадрахьман дешархошта а цар даьшта-ноаношта а. Дукха веза из хьехархой коллектива а. Дика опыт йолча хьехархоша масса хана хьехар ду цунна, хІаьта цо цар аьннар дика кхьа а эц. Іайха хьаллаьца сий дола никъ даькъала хилба хьа аьнна, ловца баккха безам ба са Іадрахьмана.

М. ТАТИЕВ,
Первомайски районерча цхьайтта шерарча школа хьехархо.

ЕР ОАГІУВ КИЙЧЪЯЬЙ «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА РЕДАКЦЕ ШТАТЕ ЙОАЦАЧА КУЛЬТУРА ОТДЕЛО.

Вай республике эггара хьалха Предгорненски опытно-производственни хьакхий ферме искусственни осеменени яр дІадоладаьд.

Сурта тІа: Къилбаседа-ХІирий сельхозинституте заочно деша а вагІаш цу пункте техникалла болх беш вола Дюмин Иван Иванович лабораторе болх беш ва.

Г. ЛАВРОВА сурт.

АГИТАТОРА БЛОКНОТ

Кепа теха ара а даьккха, яздаьрашта дІакхухьийташ да КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пропагандаи агитацеи отдела аргІанара № 23—24 йола «агитатора блокнот».

Из хьаделлалу КПСС обкома секретара Б. Г. Габисова язъяьча «Хьа декхар, агитатор!» яхача статьяца. Парте ЦК Пленума решенешта республика къахьегамхоша енна откликаш я номер тІа.

Блокнота тІара дукхагІа йола материалаш хетаьй республика хьайбаш леладераш, юрта боахама беррига къахьегамхой шура яккхареи кийчъяреи план толаме кхоачашъе оарцагІбахара. Кепа теха да Грозненски шурий опорно-хьоккхама совхоза болхлойи гІулакхерча наьхеи коллективо Нохч - ГІалгІай АССР юрта боахама берригача къахьегамхошка даь кхайкарал а цу кхайкаралах лаьца парте обкомо яь решени а. «Керттердар — шура кийчъяра план кхоачашъелга» — ишта язъяь республика юрта боахама продукташ яхареи кийчъяреи министра заместителa И. Мальсагова статья я блокнота тІа. «Кхыметтел процента иттлагІа дакъа а чІоагІа лоархІаме да» яхача ший статья тІа Нохч-ГІалгІай Іилма-тохкама института воккхагІа волча Іилман болхлочо Х. Арсанукаева йоалаю шурий хьоанал лакхъерг-йола резерваш гучайоахаш йола лоархІамера цифраш. Шура дукхагІа яккхара опытах дувц Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхоза воккхагІа волча зоотехника В. Шляхова язъяьча «Ииттa баьккхар оаха толам» яхачеи П. Сергеева язъяьча «Кхоачашъяьй шера план» яхачеи статьяш тІа.

Беседаш яра йолча материалашта лаьрхІа блокнота тІа кепа техай «Дика фу — хьувкъам лакхбара бола тешам» аьнна корта а болаш КПСС юртбоахама отдела заведующе заместителa К. Савельевас язъяь статья.

«Белгалдаьнна денош» яхача рубрика кІал еннай СССР вІашагІъелла шовзткъа шу дизарахи Нохчий автономни область вІашагІъелла шовзткъа шу дизарахи йола материалаш.

«ХьажкІаш хьувкъаю мастер» яхача Н. Астахова корреспонденце тІа дувц Шаьла района «Джалка» яхача совхоза механизированни звеной кулгалхочох Джамалаев Татех лаьца.

«Агитаце опыта трибуна» яхача разделе еннай «Даьхенна дукхагІа шура» яха агитатора ферме яь беседеи «Агитаторий школа» яха Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода политически дешара кабинета заведующе Х. Мамлеева корреспонденции.

«Агитатора — дына духьаларча темана» яхача рубрика кІал кепа техай КПСС обкома лектора Д. Габаева «Мурдий тоабаех доала зулам» яха статья.

Дунен халкъашта юкъерча гІулакхий хьакъехьа язъяь я «Коммунизмагахьара болам юхасоцалургбац» яха А. Березкина статья.

Дукха материалаш я «Агитатора долча новкъостала» яхача разделе. Укхазара корайоагІаргья шоана, новкъостий агитатораш, гулъяь цифраши факташи. «Ераш да общественни фондех вайна хур», декабрь бетта ергйолча беседашта йола темаши литературеи.

П. ЮРЬЕВ.

СПЕКТАКЛАХ ЛАЬЦА

Укх деношка Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен педагогически института актови зале гулбелар артисташ, студенташ, преподавателаш. Уж вІашагІкхийттабар Грознерча Лермонтова цІерахча театро оттаяь «Фаусти валари» яха пьеса ювца. Артисташа хьаяь образаш, царех шоашта хетараш дувцаш къамаьлаш дир студенташа Сергеева, Лисовскаяс, Васинас, института преподавателa доктора Минчина, иштта кхьбараша.

Студенташеи преподавателашеи даьча къамаьлашта духьала жоп а луш, къамаьлаш дир артисташа Гладких, Мальчевске. Цар баркал аьлар шоашта дикача дагара критика ярах а образаш тоаяра де дезараш хьадувцарах а.

Хь. ЯНДАРБИЕВ,
пединститута студент.

Санитарни просвещенера кердадар

Вай республике эггара хьалха укх шера 4 декабре болх бе йолаеннай санитарни просвещенех йола кинолекторий. Кинолектореша болх бергба хьалххе денз горОНО 1962—63 дешара шера оттаяьча графиках. Школьни кинолекторе хьалхара зрителаш хилар № 1 йолча юкъерча школа 5—6 классашкарча дешархоех. 155 дешархо шоай классай кулгалхошца хьежар «Демахи демилгахи», «Букъ гоам ца балийтара де дезараш», «Малх хьежа Евпаторий» яхача а иштта кхыдолча а кинофильмашка.

Кинофильмаш хьокхара хІара школана бархІ-бархІ ди деннад. Кинофильмаш хьокхаргда дешархошта дикагІа аьттув бол-болча ханашка.

Школашка хьокха кинофильмаш хержаргда дешархой ханашка а дешара боарамашка а хьежжа. Лакхерча классашкарча берашта, масала, хьокхаргда «Сага духьа» (Павлова Іилмах лаьца), «И. М. Сеченов» (эрсий физиологе да), «ГІаьле озарах доалача зуламах», иштта кхыдараш.

Медицински темаех дола кинофильмаш дешархошта хьокхаро цар санитарни культура лакхъергья, уж шоай унахцІено лорае Іомабергба, хІаьта цунца дешархошка дикагІа деша торо а хулийтаргья.

Р. АРАКЕЛОВ,
республикански санитарни просвещене ЦІен инструктор.

ГОВЗАЛ ЛАКХЪЯР ДУХЬА

Нохч-ГІалгІай КПСС обкома пропагандаи агитацеи отдело йир кружокий, семинарий, юртбоахама предприятей экономика юххьанцарча экономически школай кулгалхой семинар.

Пропагандисташта хьалхашка къамаьл дир КПСС обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе нов. Н. Ф. Александрова. Цо дийцар, мел боккха теркам тІабохийт КПСС ЦК экономически дешара, малагІча тайпара новкъостал де йиш я пропогандистий юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара. Дешара цхьан беттаи ах беттаи экономически звенос баьча балха итог а йир, долаш дола кхоачамбоацараш дІадахара наькъаш белгал а даьхар нов. Александрова.

Республика юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи министра хьалхарча заместителa нов. В. Ф. Русина дийцар хьалхара баьча лоархІамах а юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка латтача, 1963 шера де дезача декхарий хьакъехьа а. Политически просвещене система дешара керттерча планах лаьца массехк лекци йийшар. Къамаьл дир юртбоахама специалисташа, колхозий а совхозий а керте латтача болхлоша.

Курсашка ладийгІачарна хьахьекхар юртбоахаме хьалха латтача опытах лаьца. Пропагандистий болх дикка тоаберг-болаш къамаьл хилар занятеш хиннача деношка.

С. ВАРЛАМОВ,
КПСС Нохч-ГІалгІай обкома политпросвещене ЦІен заведующи.

Зональни турнира итогаш

Укх деношка Дагестана столице Махачкале чакхъяьлар РСФСР шахматашта йола зональни турнир. Полуфинале йовлар духьа спортивни къовсам лоаттабеш яр укхаза Российски Федерацера (Центререи Къулбехьареи) дика ловзаш йола 16 команда.

ЧІоагІа спортивни къовсам лоаттабеш полуфинале дакъа лаца бокъо яьккхар мастералла баха кандидаташ болча Балитиновеи Лебедевеи (шаккхе а Дагестанера), Краснодарерча Ивлева. Цар дакъа лоацаргда 1963 шера апрель бетта Грозне хургйолча полуфинале. Турнире боккха толам баьккхар къонача перворазрядника Чубуков Александра (Грозный). 15 очеках 9 очек яьккхача цо кхоачашйир СССР мастералла кандидата цІи эца йиш йола норма. ДІахо кхы доккхагІа толамаш даха аьттув балба хьа аьнна ловца баккха мегаргба къонача шахматиста.

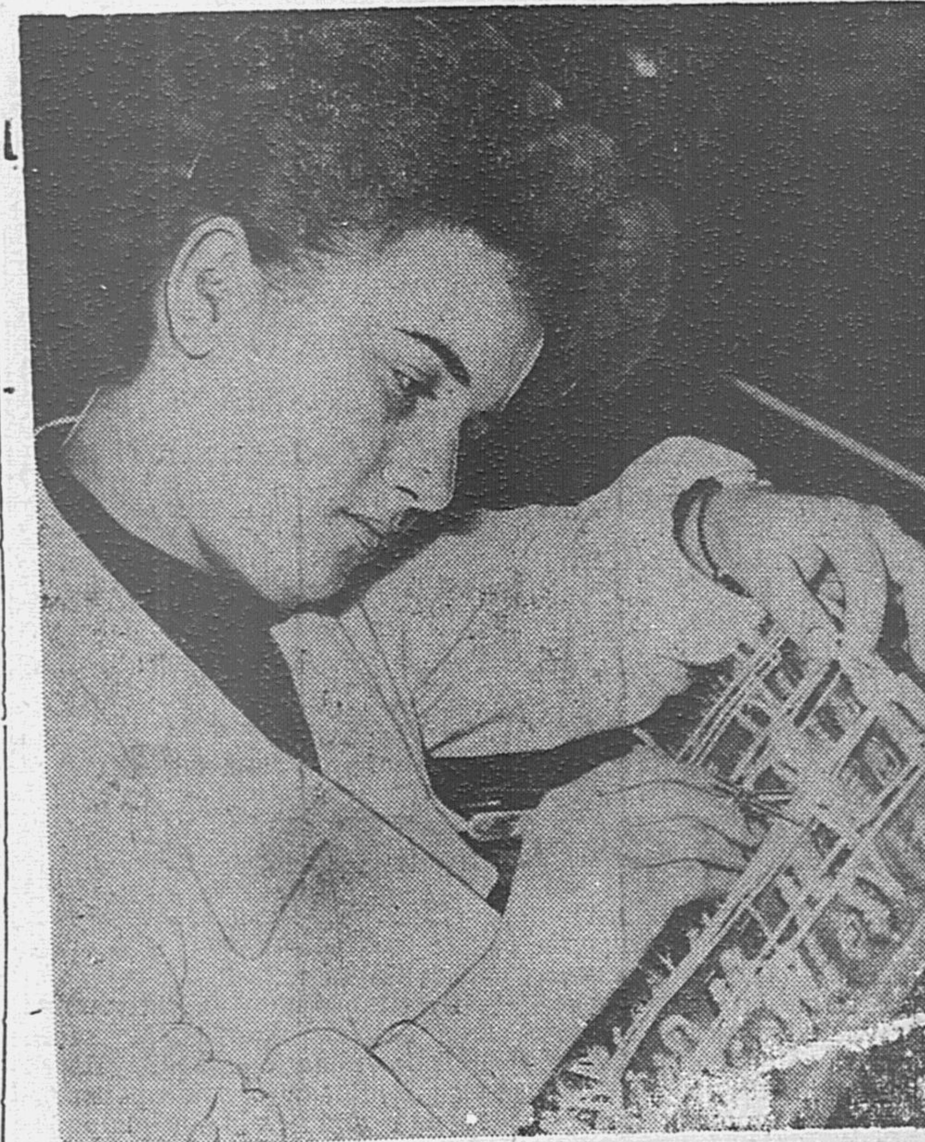
В. АГРИНСКИЙ,
СССР спорта мастералла кандидат.

Вай городерча институташкеи техникумашкеи деша багІача студентий экзаменаши зачеташи дІаяла еза бехктокхаме ха гаьна яц. Цудухьа дукха студенташ хул кабинеташка, лабораторешка, дешара заведеней библиотекашка тІайоагІача сессена кийчлуш.

Сурта тІа: Грозненски медицински училище анатомеи физиологеи кабинете экзаменашта кийчлуш йоалла дешархо Панкова Лариса.

Г. ЛАВРЕНТЬЕВА сурт.

Вай республика насосни компрессорни станцешта эшаш йола ткъаь тайпара прибораш арахец НПУ «Октябрьнефта» автоматикаи телемеханикаи цехо. Толамца кхоачашду производства декхараш цу цеха коллективо. Укхаза болх беш ба дуккха коммунисташ, комсомольцаш, коммунистически къахьегама ударникий цІераш яьхараш. Цу даькъе доккха дакъа лаьцад электронноналадочни лабораторе коллектива члена Капчерина Нинас.

Сурта тІа: слесарь-электромонтажник, комсомолка Капчерина Нина телемеханикий блок вІашагІйоллаш йоалл.

Л. ГЕОРГИЕВА сурт.

СПЕЦИАЛИСТА ХЬЕХАМАШ

ГЕМОНХОЗ— КХЕРАМЕ ЛАЗАР

Юртбоахамерча хьайбашта гельминтамаш хул, къаьстта а шера юкъерча йІайхача хана, садоахка бІеха хІамаш дукхагІа ебача замалахь. Іай, зуламерча нІанилгаша тайса фуаш а цар чура садоахка хІамаш а дегІаяхкара новкъа йола ха эттача хана, хьайбай кер чура араяха а арахьара яраш йоае а еза уж.

Женеи гаьзараштеи къаьстта кхераме лазар да вай Нохч-ГІалгІай мехка массе зоне дІадаьржа дола гемонхоз. Из лазар дукхагІа дарж Іа дІайха дена хилча а бІаьстии ахкеи догІаш делхаш хилча а.

ДукхагІча даькъе из лазар кхетара бахьан да даьгІенех пайда дика ца эцар, хьайбаша хий мела моттигаш бІеха хилар. Цамогаш хиннача жево фараcтащца араухийт гемонхусий фуаш, хІаьта царех 5—6 ди даьлча хьахиннача садоахкача хІамаша хьайбашта лазар тох.

Че цкъа коачлуши цкъа йикълуши хила тарлу. Тха гІожа а декъа а хул. Цамогаш хинна жа дов долалу, хІаьта, нагахьа санна ханнахьа оарцагІа ца доале, из лазар кхы а чІоагІагІа даржаргда.

Довш дола жа тишдале а цІий кІезига долаш а хул.

Гемонхоз даьржача моттиге сихха дегельминтизаци е еза дерригача жена. Цу гІулакха дийна долаш эзача хІара бежана цхьан килограммана 0,5 грамм йолаш фенотиазин тох. Из тел доакъарца е хица эйийя. Цу лазарах жа лораде аттагІа да, из кхийттачул тІехьагІа дарба дечул. Цудухьа профилактика яра эггара аттагІа йола ханаш карарълийта мегаргьяц. Уж ханаш нийслу Іан замалахь.

Іа даьккха а даьнна, жа даьгІенашка дажа долхача хана хІара денна кІезиг-кІезига луш фенотиазин тела еза царна (0,5 грамм Іоахараштеи 1,0 грамм онда даьннача женеи).

Тухах е ялатех эйийя лу фенотиазин, цхьа дакъа фенотиазин а 9—14 дакъа туха е ялата а долаш.

ХІанз тІа-тІа дукхагІа тела баьннаб фенотиазино-туха брикеташ.

Жа лоам дажа хьалдугача хана хІара 5—6 ди массаза доал уж дажаш йола моттиг хувца еза.

Гемонхозаца лоаттабу къовсам, — из тха алсамдаккхар духьа, Іоахарий ца дойтар духьа, хьайбаш кхедарца дувзаденна дІадодаш дола материальни рузкъа кІезигдар духьа лоаттабу къовсам.

Іа хьатІаэттад—ха ца а туллийташ лаьрххІа къовсам болабе беза гельминтозащца.

Н. ГРИГОРЬЕВ,
Нохч-ГІалгІай ветеринарни Іилма-тохкама станце отдела заведующи, ветеринарни Іилмай кандидат.

ГРОЗНЕНЦАШТА ЕЗАЕЛАР ВЫСТАВКА

Ах бетта Грозне болх беш хилар Къилбаседа Кавказа автономни республикай журналистий Союза правленеша вІашагІъелла хинна художественни фотографе выставка.

Фотокорреспондентий искусствага хьежар 13250 саг. Грозненцаша безаме тІаийцар говзача мастерий Р. Дика, Н. Кобиашвиле, В. Байдалова, кхычар а сурташ.

Из дика гуш да выставке хинначар шоашта хетараш дІаяздеча книжка тІа хьежача. «Укхаза мел долчоа раьза ва со» язду Нохч-ГІалгІай педагогически института хьехархочо Ю. Айдаева.

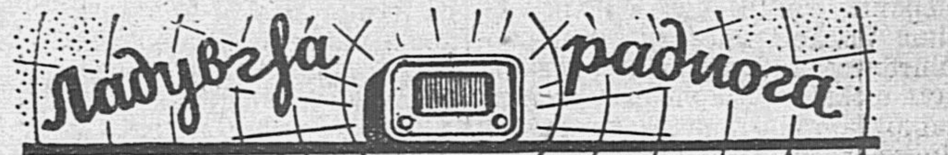
Уж тайпа дег чура доагІа дешаш кІезига дац цу книжка тІа!

Цхьабакъда, деррига сурташ цхьатарра дика да ала йиш яц. Масала, Къилбаседа-ХІирий республика мастерий сурташ цхьа композици йолаш хІана дац аьнна да. Вешта, из-м дІадоаккхалургдоацаш доккха гІалат а дац. Из фотовыставка эггара хьалха вІашагІъелла я.

Керттердар къахьегамхоша из раьза а хинна тІаэцар, Къилбаседа Кавказа фотокорреспондентий шоайла вІаши Іомабала, шоай болх кхы а тоабе торо хилар да.

Укх деношка фотовыставка экспонаташ Орджоникидзе дІахьоргья, цигара—Нальчике, цул тІехьагІа Дагестане — Махачкале.

Цига жюре къоастадергда дикагІа дола сурташ.

9 декабре. 7.30 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 7.40 — Ашарий антракт; 7.50 — Хоамаши передачай программеи; 8.10 — «Ленинан некъ» газета обзор; 8.20 — «Сердало» газета обзор; 8.30 — Художественни самодеятельноста концерт; 16.00 — Радиои телевиденеи передачай программа; 16.05 — Пионераштеи школьникаштеи передача (эрсий меттала); 16.25 — «Сий хилда хьа, хьамсара Даьхе—литературни передача (нохчий меттала); 16.45 — яйгача музыка концерт; 17.00 — «Артиста Мальчевский Виктора творчески сурт» литературни передача (эрсий меттала); 18.13 — РадиоладувгІархой заявкех концерт;

УКВ: 10.00—«Машар массанена а эш» — концерт; 10.30 — «Эстрада езараштa» — концерт; 11.10—«Цхьан дезала» — концерт; 19.00 — «Сайрийнара ашараш» — концерт; 20.00 — Нохч-ГІалгІай ашарий концерт; 21.22 — «Моаршал да хьога, хургдар» — концерт;

ТЕЛЕВИДЕНИ: 12.00 — Бераштa. «Са даь-воша Шарж» — Телевидене Грозненски студе спектакль. (Марса тІара путешестви); 12.30 — «Аьрзен гІайре» — художественни фильм; 18.00 — Передачай программа; 18.05— Доазол арахьарча гІулакхий хьакъехьа комментатора къамаьл; 18.20 — киножурнал; 18.30— «Октябрьнефть» нефтепромыслови управлене маякаш (нохчий меттала); 18.40 — Спорт кІирах. Обозрени; 18.45 — «Сейнер форда тІа даьннад» — киноочерк; 19.00 — Художественни самодеятельноста концерт; 19.40 — Передачай программа; 19.45 — «Сорванец» художественни фильм (телезрителаша дехарца); 21.15 — «Цирка гІулакхаш» — документальни фильм.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цІерахча кинотеатре

Йоккха зал — **«Цхьан юртара кагийнах».** Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗІамига зал № 1 — **«Кхерий тІара зиза».** Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗІамига зал № 2 — **«Цхьан юртара кагийнах».** Долалу: 9.30, 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30.

ЗІамига зал № 3 — **«Кхерий тІара зиза».** Долалу: 9, 11, 1, 2, 3, 5, 7, 9.

«Родина» яхача кинотеатре

«Де доацаш вайнар». Долалу: 9, 1.20, 5.30, 9.35.

«Цхьан юртара кагийнах». Долалу: 11.05, 3.25, 7.40.

ДІахьдаь сеанс — **«Дошоча даьлах дола дувцар».** Долалу: 11.05, 1.20, 5.30, 9.35.

10 декабре денз **«Евайна наб йоагІа».**

Город Грозне, Бутырина улицагІа, 3 кв. 10, вахача гражданина Курскиев Павела Владимировича суде деннад город Грозне, Бутырина улицагІа, 3 кв. 10, яхача гражданкацара Янусевич Мария Иосифовнайцара къастарах дола дош.

Дош дувцаргда город Грозне, Ленински района халкъа суде.

Доазол дехьара

„Стивенсона гІулакх"

ВАШИНГТОН, 6 декабрь. (ТАСС). Кепа йоазон тІа «Стивенсона гІулакх» аьнна цІи тилла бола керда политически къовсам баьржаб США.

Из дІаболабеннаб цІи хеза волча шин журналиста — Чарльз Бартлеттеи Стюарт Олсопеи «Сатердей ивнинг пост» яхача журнала тІа ООН-ерча США викала Эдлай Стивенсона кубински кризис йолча хана «кІаьда никъ» хьаллацарах, масала, Кубана блокада яра духьалеи переговораш яра тІахьехам беши къамаьл дарах из бехке веш йола статья кепа техача хана денз. Статьяй автораш КІайча цІенна гаргагІа латташ хиларца бовзаш боландаь цар яздаьча хІамаша чІоагІа уйла тІаззар американски кепа йоазон.

Бартлеттаи Олсопеи яздаьраш «нийса дац» аьнна Стивенсона ше харц даьдале а, «Стивенсона гІулакха» гонахьара гІар лаьгІлуш яц. «Нью-Йорк уорлд телеграмм энд Сан» яхача газета обозревателa Стила тахан язду, Олсопагеи Бартлеттагеи «из лакхехьа белгалъяь информаци язъяйтача правительстве лакхерча гІулакха тІа волча цхьаннена дезаргдар ший гІулакха тІара Стивенсон дІавоаккхилга. Авторий долча сийна лоархІам а беш, Стила дІахо йоах, цу статьяс Вашингтонера политически гІозараш тешадаьд ООН-ера Стивенсона денош кхоачаденна хиларах».

Укхазарча журналистски гІозарашка лоархІ, «Стивенсона гІулакха» ларде уллар США арахьарча политике эггара авантюристически бола никъ лелаберий шоай оппонентащцара нийсхал яккха, дунен халкъашта юкъера къовсаме дешаш машарца къоастадара тІехьа къамаьл де дага хиннараш кхерабе бола безам хилар.

„ЛЕЗГИНКА" КИТАЕ

ПЕКИН, 6 декабрь. (ТАСС). Китайски Халкъа Республике боккхача толамца деш да «Лезгинка» яха Дагестански АССР Паччахьалкхен ансамбло оттадаь халкъа халхар. Дагестански халкъа халхара искусство яйзай Пекинерча, Уханя, Чанша, Ханчжоу, Шанхай яхача городашкарча итташ эзараш болча зрителашта.

КНР-е ше мелъяьккхача хана еррига а 20 гаргга концерт оттадаьд ансамбло.

Бен Белла даь къамаьл

ПАРИЖ, 5 декабрь (ТАСС). Къаман учредительни собране селхан программни къамаьл дир Алжира премьер-министра Ахмед Бен Белла, яхаш хоам бу Алжирера Франс Пресс яхача агентства корреспондента.

«Вай кхайк,— аьлар премьер-министра,— халкъашка — дуккхача шерашка вай къовсам лоаттабеча хана материальни новкъостал дараи моральни гІо дараи юхаозалуш ца хиннача вай вежарашкеи доттагІашкеи. Аз ях царга: селханарчул а дукхагІа тахан, из хьалъяра хьалхара фаза йолалуча хана, эш шо ехача Алжира.

Іаьдал караденача хана тІехьаленна вайга кхаьчар тишбенна мохк бар. Цул тІехьагІа а кхы тоаденна хІама дац»— аьлар цо.

Ше къамаьл деш Бен Белла белгалдаьккхар, 1963 шу бирсача экономеи дерзареи хургхилар а «хьал тоадари цу цхьан ханна революце гІулакхаш ца дохкари духьа кхы а халонаш ла езаргхилар а».

Бе болх боацаш дуккха нах хиларцеи капитал кІезигдаларцеи дувзаденна Алжирерча халача хьалах ше дувцаш, Бен Белла аьлар, сихха оарцагІа а яьнна, перспективни план оттае лаьрхІад правительства. Байнача бетта а укх бетта а сихха чакхдаьхача гІулакхашта тІеххьа 1963 шера бюджет чІоагІъергья, аьлар цо.

Куберча мах беча предприятешта национализаци яр

ГАВАНА, 5 декабрь. (ТАСС). Кубай Министрий Совето Закон тІаийцад барзкъаш, кога гІирс, кІадаш, скобяной изделеш йохкаш йолча йоккхийчеи юкъерчеи мах беча предприятешта национализаци яра хьакъехьа. Национализаци еш я тикаш, складаш, цу предприяте гІирсаш (шоай даьшеи цар дезалашеи лелаеш йола, мах бу кагий предприятеш национализаци е йоагІаш яц).

Национализаци яьча мах беча предприятей даьшта, законага хьежжа, национализаци яьча хІамай маьхах юххьанца итт процент лу; юхедиса дакъа цхьатаррарча доакъоех итт шера чухь дІатергда. Пенси эцара йола бокъо царга юс (нагахьа санна 60 шу даьннадале); бе болх хулийтаргхиларах тешам лу царна.

Закона тІа белгалду, халкъа дукхагІа эшача товаращца баха нах боаррамагІа Іалашбанза ца боалаш, бахача наьха доходаш совъяларца дувзаденна уж товараш цар дукхагІа дІадехаш хиларах, цу товаращца еш йола спекуляци соцаянза ца йоалаш мах беча предприятешта национализаци яь хилар.

Венгре Іаьржа дошув

Диза доагІача Дуная вежарашха йолча Чехословакецара Венгре доазув хоададеча, Сень яхача моттиге цу октябра дийнахьа дукха нах а бар, из хоза кийчъенна а яр. Болх бе йолаелар «Дружба» яхача нефтепровода 130 километр дІоахал дола венгерски участок, цу чу гІолла волжски мехкдаьтта Дуная бердашка хьакхаьчар. Хина гІа а баьккха нефтепровода трасса дІахо къулбехьа Сазхаломбатта яхача моттиге дІайода, цига хІанз хьалъеш латт шоллагІча пятилетке (1961—65 шераш) эггара йоккхагІа йола ши сооружени — теплоэлектростанции мехкдаьтта цІенду заводи. Сазхаломбатте хьалъеш латта гІишлош йистеяьлча вежарашха йолча Советски Союзо деча новкъосталца Венгре энергетически ресурсаш дикка дегІайоагІаргья.

Бакъда, венгерски недрай разведчикаш кулгаш вІашка дехка багІац шоаш а. Цар декхар оттадаьд — семилетка чакхйоаллаш шоай мехкдаьтта даккхар 2,2 миллион тоннага кхоачаде.

Ткъаь пхиъ шу хьалха дукхьашхара мехкдаьтта корадаьдар Венгре. Цу хана-м венгерски да аьнна ала мегаргдарий-хьогІ цох, хІана аьлча бокъонца бола цун дай американскии цул тІехьагІа немецкии монополисташ бар. Мехкдаьтта, къаьстта тІом лаьттача шерашка кхом ца беш, лархІа ца лоархІаш доаккхар. Лаьттан кІалхарча газехи мехкдаьтта чакхдаьккхачул тІехьагІа юхедисарехи пайда эцацар. 1948 шера промышленноста национализаци яьчул тІехьагІа мара шерра доладалaнзар разведочни балхаш.

— ХІанз, — дувц мехкдаьтта доаккхача треста производственни отдела начальника Дьердь Саланце, — йийтта бассейна 1600 эзар тонн Іаьржа дошув лу. Мехкдаьтта доаккхилга къаьстта нийса вІаштІехьдаьккхад 1957 шера денз, цу хана къаьнача промыслашка балха юкъейоалайир разведка яраи мехкдаьтта даккхараи йола хІанзарча Іилмаца нийсъяь йола методаш. Алхха цу шера 600 эзар метр кІоаргал долча скважинашта бурув техар. Из ший тайпара, укх тІеххьарча ткъаь диъ шераца яйна рекорд яр.

Йоккхача масштабех дІадоладеннад Венгре разведка яреи газ яккхареи балхаш. 1957 шера денз 1961-ча шерага кхаччалца хІара шера мехка лу 60 —100 миллион кубометр газ. Венгерски газови промышленность дегІаяра чІоагІа лоархІаме да Хайдусобосло яхача юхе газ кораяр. Уж запасаш, хетаргахьа, 20 шера тоъаргья. Планага хьежжа, аьлар Дьердь Селенце, 1965 шу чакхдоаллаш Венгре газ йоаккхилга 1,5 миллиард кубометрга кхаччалца лакхлургда. Мехкдаьттаи газовойи промышленность дегІайоалаяра 11 миллиард хиллал форинт дІадохийтаргда.

Митрофан ПОПОВ. (ТАСС).

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦІеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахарей, экономикаи, письмойн отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91.
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.
1918 шерарча 11-ча августа цІерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.
Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.
СФ05185 Заказ № 6668